

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO V LJUBLJANI

DIPLOMSKA NALOGA

**PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA MLADIH V OBČINI
KRŠKO**

Mentorica: doc. dr. Vesna Leskošek

Avtor: Milenko Antić

Ljubljana 2007

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Milenko Antić

Naslov diplomske naloge: Preživljanje prostega časa mladih v občini Krško

Kraj: Krško

Leto: 2007

Število strani: 70

Število prilog: 1

Mentorica: doc. dr. Vesna Leskošek

Deskriptorji: občina Krško, mladi, prosti čas, anketni vprašalnik, mladi med 15–21 let.

Povzetek:

Z diplomsko nalogo sem hotel raziskati, na kakšne načine in kako nasploh mladi v občini Krško živijo in kaj delajo v prostem času. Kako razumejo prosti čas in kaj si mislijo o njem. Za zbiranje podatkov sem uporabil anketni vprašalnik, ki je bil kvalitativno strukturiran. Starostna populacija, ki sva jo z mentorico za to raziskavo izbrala, je bila v razponu med 15. in 21. letom. Z raziskavo sem želel natančneje poizvedeti, kako si mladi razlagajo pasivno oziroma aktivno preživljanje prostega časa in kakšne so njihove ideje za kvalitetno preživljanje prostega časa. Nadalje, kje se najpogosteje in najraje zbirajo, kaj si mislijo, kakšna je razlika med preživljanjem prostega časa v mestu in na podeželju, kakšna je vloga denarja pri preživljanju prostega časa in kakšne so koristi, če aktivno preživljaš svoj prosti čas. To so bile glavne teme, s katerimi sem prišel do novih spoznanj, kako mladi v krški občini preživljajo svoj prosti čas.

TITLE: How the young in Krško county spend their free time

Descriptors: Krško county, young people, free time, questionnaire, young people aged 15-21

Summary:

With this work I wanted to find out how young people in Krško spend their everyday lives and what they do in their free time, as well as how they understand the concept of free time and what their vision is about the matter. I used a qualitatively-structured questionnaire to gather the information required. The population I selected for the research was aged between 15 and 21. To be more precise, I wanted to learn about what the young think about spending their free time actively or passively, and also about their ideas on the quality of their free-time activities; Which are their favourite get-together spots and what they think is the difference between living in the city and in the countryside; What role does money play in their selection of free-time activities and what are the benefits of spending your free time actively. These were the main questions I used to gather information and obtain a new understanding on how young people in Krško county spend their free time.

PREDGOVOR

Za raziskavo mladi in prosti čas v občini Krško sem se odločil, ker me zanima, kaj pravzaprav mladi v tem največjem posavskem mestu počnejo v prostem času in na kakšen način ga preživljajo. Ker je v krški občini dokaj visoka nezaposlenost in s tem posledično tudi finančna prizadetost prebivalstva, predvsem pa mladih, je bil to še eden od razlogov, da se podam v raziskavo, kako se mladi odzivajo na takšne težave. Po drugi strani pa v krški občini obstaja kar nekaj organiziranih oblik (društev, športnih klubov, mladinskih centrov), ki mladim omogočajo, da se aktivirajo in si najdejo neko kvalitetno obliko preživljanja prostega časa.

Pri tem me je zanimalo predvsem, ali se mladi odzivajo na organizirane oblike ponudbe, ki nudijo kvalitetnejše preživljanje prostega časa, oziroma se ne zmenijo zanje in ali so bolj nagnjeni k neorganiziranim oblikam preživljanja prostega časa. Torej, ali prosti čas preživljajo aktivno ali pasivno.

Diplomsko nalogo sem razdelil na dva dela, in sicer na teoretični in empirični del.

V teoretičnem delu sem na kratko predstavil občino Krško ter orisal in opisal njene splošne značilnosti. Nadalje sem teoretično zajel vse tisto, kar se mi je zdelo relevantno ter z vrsto različnih avtorjev to tudi predstavil. Znotraj tega sklopa sem zajel sodobno družbo in kako ta pojmuje ter vpliva na prosti čas. Prosti čas sem terminološko in teoretsko opredelil. V poglavju Mladi in prosti čas sem poudaril teme, kot so: opredelitev mladosti, biološki, psihološki in sociološki vidik mladosti. Opredelil sem tudi adolescentna obdobja, skozi katera gredo mladi, in sicer od predadolescence preko adolescence pa do pozne adolescence ter se dotaknil tudi krize identitete. V iztočnici teoretičnega dela pa sem se dotaknil kulturnega kapitala mladih, kako mladi pojmujejo prosti čas in na kakšne načine ga preživljajo.

V empiričnem delu sem si zastavil cilj, da raziščem, kako nekateri mladi iz občine Krško preživljajo, vrednotijo, povezujejo z denarjem in prihodnostjo svoje prostočasne dejavnosti.

Raziskavo sem delal po metodi anketnega vprašalnika v nekontroliranem okolju.

Za raziskavo sem uporabil skupino mladih med 15. in 21. letom iz Krškega in njegove okolice.

KAZALO

PREDGOVOR.....	4
KAZALO.....	5
KAZALO SHEM IN TABEL	6
1 TEORETIČNI DEL	7
1.1 PREDSTAVITEV OBČINE KRŠKO	7
1.2 VPLIV DRUŽBE NA MLADE	8
1.2.1 Sodobna družba	8
1.2.2 Sodobna družba na Slovenskem in vpliv na mlade	10
1.2.3 Transformacija stila življenja mladih v sodobni slovenski postsocialistični družbi.....	11
1.2.4 Sistem vrednot mladih v devetdesetih na Slovenskem	12
1.3.1 Izrazno terminološka opredelitev.....	13
1.3.2 Zgodovinska retrospektiva in terminologija prostega časa	14
1.3.3 Teoretska izhodišča pojma prostega časa.....	14
1.4 SPLOŠNO O RAZVOJNIH PROCESIH MLADIH	16
1.4.1 Opredelitev pojma mladosti	16
1.4.1.1 BIOFIZIČNI ASPEKT MLADOSTI.....	16
1.4.1.2 PSIHOLOŠKI ASPEKT MLADOSTI.....	17
1.4.1.3 SOCIOLOŠKI ASPEKT MLADOSTI	17
1.4.2 Termin in klasifikacija adolescenčnih obdobj	18
1.4.2.1 PREDADOLESCENCA.....	19
1.4.2.2 ZGODNJA ADOLESCENCA ALI PUBERTETA	20
1.4.2.3 POZNA ADOLESCENCA ALI DOBA MLADOSTNIŠTVA	22
1.4.3 Oblikovanje identitete in kriza identitete	23
1.4.4 Pubertetnikova osebnost	25
1.5 MLADI IN PROSTI ČAS	26
1.5.1 MLADI IN KULTURNI KAPITAL	26
1.5.2 Pomen prostega časa za mlade	27
1.5.3 Kako mladi preživljajo prosti čas	28
1.5.4 Raziskovanje prostega časa mladih:	30
1.5.5 Družinski, socialni in ekonomski dejavniki, ki vplivajo na preživljanje prostega časa.....	32
2 PROBLEM.....	34
3 METODOLOGIJA	35
3.1 CILJI RAZISKAVE.....	35
3.2 VZOREC	36
3.3 VRSTA RAZISKAVE	36
3.4 POTEK RAZISKAVE.....	37
3.5 ZBIRANJE PODATKOV.....	37
3.6 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	37
4 REZULTATI IN RAZPRAVA.....	38
5 SKLEP.....	59
6 PREDLOGI.....	62
7 LITERATURA	64
8 POVZETEK.....	67
9. PRILOGA	69
IZJAVA O AVTORSTVU	70

KAZALO SHEM IN TABEL

<u>TABELA 1: SPOL, BIVALIŠČE IN STAROST</u>	36
<u>SHEMA 1: RAZUMEVANJE PASIVNEGA/AKTIVNEGA PROSTEGA ČASA</u>	39
<u>SHEMA 2: RAZUMEVANJE KAKOVOSTNEGA PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA</u>	44
<u>SHEMA 3: ZBIRALIŠČA IN VKLJUČEVANJE V ORGANIZIRANE DEJAVNOSTI MLADIH V PROSTEM ČASU</u>	47
<u>SHEMA 4: VPLIV OKOLJA NA PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA</u>	49
<u>SHEMA 5: VPLIVI NA PROSTI ČAS</u>	51
<u>SHEMA 6: POMEMBOST PROSTEGA ČASA</u>	54
<u>SHEMA 7: KORISTI OD AKTIVNEGA PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA</u>	56

1 TEORETIČNI DEL

1.1 *Predstavitev občine Krško*

Občina Krško se nahaja v jugovzhodnem delu Slovenije in ima površino 345 kvadratnih kilometrov ter zajema 145 naselij in zaselkov. V krški občini prebiva okoli 25.167 prebivalcev, od tega 12.483 moških in 12.684 žensk. Mladih med 15. in 21. letom, ki sem jih zajel v raziskavi, je okoli 2450, od tega 1450 srednješolcev, 850 študentov in okoli 150 tistih med 20. in 21. letom, ki trenutno niso v delavnem razmerju ali v izobraževalne procesu. Občina, ki sta ji v preteklosti industrija in energetika oblikovali njeno razpoznavnost, je v devetdesetih letih močno spremenila nekdanjo gospodarsko strukturo. Pri tem velja omeniti, da je tranzicija poleg svojih pozitivnih učinkov ustvarila tudi nekaj negativnih. S tem mislim na relativno visoko stopnjo nezaposlenosti v krški občini, ki znaša po podatkih iz aprila 2007 kar 20 odstotkov. Če izrazim to v številkah, na podlagi aprilskih podatkov tega leta, je bilo v krški občini 9830 zaposlenih in 1990 nezaposlenih. Seveda to nikakor ni pozitivno dejstvo, a če se ozreš po Krškem, lahko opaziš številna nova podjetja, ki so nastala v zadnjih šestih, sedmih letih ter prav tako gradbišča, ki jasno govorijo, da se Krško dinamično spreminja.

Naj dodam še nekaj o zgodovinskoekonomski retrospektivi občine Krško. Mesto Krško je nastalo na obeh bregovih reke Save. Staro mestno jedro je obnovljeno, kar daje mestu sliko urejenosti in značilnost upravnega središča, ki izpolnjuje celo širšo, pokrajinsko dimenzijo. Novi del mesta na Vidmu se je uredil skupaj z izgraditvijo Nuklearne elektrarne Krško in s Tovarno celuloze in papirnico. V to industrijsko cono pa spadata vsekakor še posodobljena brestaniška elektrarna in program kartonaže, ki že posluje primerno evropskemu tržnemu prostoru.

Novi izzivi se danes odpirajo ob zapiranju rudnika Senovo. Tudi gradbeništvo spreminja organizacijsko in tržno podobo krške občine, kar se kaže predvsem v programu gradnje verig savskih..elektrarn.

Danes v občini čutimo tudi ugodno podjetniško klimo, ki omogoča razvoj podjetništva, kmetijstva in turizma, ki naj bi z različnimi panogami omogočili nove poslovne priložnosti. Krško je znano tudi po vrsti športnih prireditev, še posebej »speedway« dirkah, kjer se na

tukajšnjem stadionu vsako leto zbirajo in tekmujejo najboljša svetovna imena tega športa. Lahko rečemo, da takšna športna prireditve daje mestu internacionalni pomen. Lega krške pokrajine in njen relief sta ugodna za razvoj kmetijske in turistične dejavnosti. Turizem je panoga, ki ima realne možnosti za razvoj. Naravne in kulturnozgodovinske danosti nudijo priložnosti za vlaganje v turistično dejavnost. Ob poletnih večerih se na prostem odvijajo kulturne prireditve ter razni glasbeni spektakli v večjih krajih krške občine.

Pestrost pokrajine je izjemno primerna za oddih, sprostitve in različne rekreativne dejavnosti, kot so kolesarjenje, tek, pohodništvo ali celo ježa s konji po naravi. Prav tako številne so tudi športne prireditve, predvsem »speedway«, konjske dirke, rokometne in košarkarske tekme, kolesarski maratoni in tradicionalni tek pa ulicah Kostanjevice na Krki. Smučišče na Planini nad Podbočjem, številna teniška igrišča in poljske poti, primerne za kolesarjenje, omogočajo aktivno rekreacijo. Ribolov na ribniku v Mačkovcih pri Brestanici je edinstveno doživetje. Na modrozeleni reki Krki pa je razen ribolova mogoče tudi čolnariti in plavati. Ta kratka predstavitev krške občine dokaj zgovorno kaže, da je mesto Krško in njegova občina postalo kraj dinamičnih sprememb in možnosti. /www.krsko.si/

1.2 VPLIV DRUŽBE NA MLADE

1.2.1 Sodobna družba

Sodobno družbo opredeljujejo hitre spremembe, kompleksnost, individualizem, potrošništvo, informacijska modernizacija, pomembnost sedanjega trenutka, želje po materialnih dobrinah, duhovna izpraznjenost ter hrepenenje po sreči, varnosti in harmoniji. (Derganc 2004: 17)

Pri tem je jasno razvidno, da današnja kompleksnost družbenih potreb in želja prehaja v nekakšno histerično stanje, ki nemalokrat pripelje posameznika v konflikt s svojim občutkom za ravnotežje, v smislu ne postati suženj dobrin, ki se danes ponujajo na vsakem koraku v prekomernih količinah.

Skupek novih izzivov in tveganj je našel svoj odmev in izraz na ravni družb, posameznih skupin, institucij in v ljudeh kot posameznikih, v njihovih spremenjenih življenjskih modalitetah in značajskih strukturah. Pod udarom hitrih sprememb je zlasti proces

socializacije oz. odraščanja. Nova informacijska modernizacija sodobnih družb nasprotuje stereotipnemu sprejemanju pričakovanj ter zahtev okolja, povezanih s spolom, starostjo, socialnim izvorom, kulturno pripadnostjo posameznikov. (Ule, Miheljak 1995: 49)

V kulturi kompleksnosti prevladuje mnenje, da se človek uresničuje tako, da zadovolji svoje želje, kajti odložitev ali podreditev bolj oddaljenim ciljem se razume kot odpoved svoji uspešnosti oziroma kompetentnosti in sposobnosti. Pomembno in vredno postaja tisto, kar dosežeš takoj in zdaj. (Derganc 2004: 17) Takšne spremembe lahko pripišemo procesom globalizacije, ki temelji na tehnološkem razvoju in ki generira miselni vzorec »dobiti takoj in zdaj«. Pri čemer moram omeniti začetek tako imenovane kratkomiselnosti, ki jo poraja ta vse hitrejši vzorec interakcij, ki pri tem ustvarja negativne posledice ter lahko deluje površno na socialno življenje.

Pri pregledu problematike sem želel dati poudarek predvsem na hitro spreminjajoče se družbeno okolje, ki s svojo pospešeno dinamiko vpliva na vsakodnevno življenje, v katero je vsekakor vtkan tudi prosti čas. Le-ta je zelo pomemben faktor v življenju vsakega posameznika, ker nam omogoča, da odkrivamo, razvijamo in realiziramo lastne sposobnosti, s katerimi operiramo v vsakdanjem življenju.

V visoko razvitih družbah prihaja do spremenjenega vrednotenja prostega časa, s čimer je povezana kakovost življenja. Vzroki, ki govorijo o vedno večjem, naraščajočem pomenu prostega časa, so: hiter tehnični in tehnološki razvoj, urbanizacija prostora in življenja, sprememba v strukturi populacije, dvig življenjskega standarda, razvoj množične komunikacije, demokratizacija političnih odnosov, prestrukturiranje vlog v družini, podaljševanje obdobja mladosti in s tem izobraževanja. »Posamezna področja življenja spreminjajo svoje pomene in bolj kot posamezna področja življenja so danes v ospredju aktivnosti, ki jih posamezniki izvajajo in se z njimi identificirajo.« (Černigoj-Sadar 1991: 13)

Živimo v obdobju naraščajoče avtomatizacije in ta prinaša več prostega časa. Ampak ne obstaja samo prosti čas od nečesa, temveč tudi prosti čas za nekaj. Komercialni center na vratih mesta ima socialno vlogo zbirališča, pospeševanja razvedrilne dejavnosti in organizacije prostega časa. Vrednost dela in prostega časa se v sodobni družbi postopoma izenačuje. (Derganc 2004: 25)

V sodobnih družbah, ki jih označuje naraščajoča dinamika sprememb, ki prinašajo posameznikom različna nova tveganja in negotovosti (na drugi strani pa, seveda, tudi nove priložnosti in izzive), je pod udarom hitrih sprememb tudi proces odraščanja mladih.

Najbolj očitna posledica je podaljševanje obdobja mladosti v pozna dvajseta ali celo v zgodnja trideseta leta ter vse kasnejše ekonomsko osamosvajanje mladih. (Trbanc 2005: 161)

1.2.2 Sodobna družba na Slovenskem in vpliv na mlade

Slovenska družba ni tipična družba iz modernizacijskega obrobja Evrope, ki mora na vsak način »dohiteti Evropo«, temveč gre bolj za način integracije v razvito Evropo. Gre za prehod od industrijske moderne v postindustrijsko moderno in te spremembe so zelo pomembne za prihajajočo generacijo. Današnja mlada generacija v Sloveniji odrašča v razmeroma ugodnih razmerah, ima možnost za dobro izobrazbo in dobro informiranost. (Derganc 2004: 22–23)

Po drugi strani pa so se v obdobju tranzicije slovenske družbe pojavila določena protislovja. Eno večjih protislovij je nevarnost brezposelnosti mladih in spremembe v načinu zaposlovanja.

Za predhodne generacije je bilo značilno, da so bile povprečno prej integrirane v delovno življenje, kot je to značilno za generacijo po velikih družbenopolitičnih spremembah v začetku devetdesetih. Pri tem bi poudaril, da je najbrž prejšnji socialistični ustroj trga dela bil bolj spodbuden za vključitev mladih v delovno življenje, kot je danes. Kljub temu, da sta bila gospodarstvo in ekonomija v prejšnjem sistemu manj razvita in sta temeljila predvsem na industrijski proizvodnji, so se mladi hitreje vključevali v delovno življenje. Tukaj se torej kaže nasprotje sedanjega časa nasproti preteklemu času, kajti še nikoli ni bil gospodarski in tehnološki razvoj te dežele tako visok, kot je v zadnjem desetletju, pa kljub temu obstaja problem integracije mladih v delovno življenje.

Najbrž gre za dodobra spremenjeno vrednoto do dela, ki danes v spremenjeni tržno ekonomski realnosti še zdaleč več ne pomeni tistega, kar je pomenila v socialistični realnosti. V prejšnjem sistemu je bilo delo povzdignjeno na najvišjo raven vrednot in kot takšno tudi

propagirano. Res pa je tudi, da prejšnji gospodarski sistem ni bil ravno napredno orientiran, tako da ni zahteval visoko izobraženega delavca kot danes.

S tem sem hotel poudariti dvoje. Po eni strani imajo mladi danes zaradi zahtev trga dela višje izobraževalne aspiracije, ki posledično delujejo v smeri, da se mladi povprečno integrirajo na trg dela šele med šestindvajsetim in tridesetim letom. To pa znaša kar šest- do desetletno razliko v primerjavi s prejšnjo generacijo. Po drugi strani pa velja opozoriti na fenomen predsodka do nekaterih poklicev, ki so nastali oziroma so se okrepili v novi družbenoekonomski poziciji.

Nastran Uletova (2002: 235) ugotavlja, da je vsakdanji svet mladine v Sloveniji sestavljen iz mešanice apatije, resignacije in umikanja v zasebnost, kar pove, da se današnja mladina umika iz aktivne udeležbe, ki bi bolj direktno vplivala na družbene spremembe in se vse bolj zadovoljuje z »marginalno showbusiness« ponudbo, kar po mojem mnenju ustvarja določen manjko pri mladih. Rezultat tega se kaže v podaljšani adolescenci do posameznikovega tridesetega leta, ko je še vedno odvisen od finančne in druge starševske pomoči.

Za takšno stanje niso odgovorni le mladostniki generacije devetdesetih, temveč so takšne posledice predvsem rezultat širše kompleksnih dejavnikov ali stranskih učinkov, ki so bili sproženi v naglici družbenosocialnih in ekonomskih sprememb.

1.2.3 Transformacija stila življenja mladih v sodobni slovenski postsocialistični družbi

Pri analizi vrednot in življenjskih stilov mladih od začetka devetdesetih let naprej je treba upoštevati nekaj dejstev. Prvič, mladi v Sloveniji, tako kot v drugih postsocialističnih državah, so morali skozi tranzicijo iz socializma v tržno regulirano družbo. Drugič, Ule navaja, da se pomen mladosti zmanjšuje tako v demografskem kot tudi v družbenem smislu. Delež mlajših generacij se v primerjavi z deležem starejših zmanjšuje. V devetdesetih letih se je proces osamosvajanja in kulturne modernizacije mladine na poseben način ustavil in preusmeril. Zdi se, da se končuje izpostavljena vloga mladine, saj se mladi vračajo nazaj v zavetje podaljšanega socialnega otroštva, iz katerega so izšli. (Ule 2002: 24)

Po raziskavah iz let 1993, 1995, 1998 in 2000 so na Fakulteti za družbene vede v raziskavah slovenske mladine zaznali sindrom prelaganja odraslosti, pri čemer med biografijami deklet in fantov niso zaznali izrazitih razlik. Prelaganje odgovornosti se kaže v (Ule, Kuhar, 2002: 97):

- podaljšanju bivanja v izvornih družinah;
- manjšanju družbenega pomena ter statusa poroke in formalizirane zakonske zveze;
- naraščanju poldružinskega življenja – partnerja ne živita v skupnem gospodinjstvu, ampak v svojih izvornih družinah;
- tem, da je mladim starševstvo zelo pomembno, čutijo ga kot nadvse odgovorno življenjsko nalogo in ga skrbno načrtujejo.

1.2.4 Sistem vrednot mladih v devetdesetih na Slovenskem

Avtorja Ule, Miheljak (1995: 100) v svoji raziskavi o splošnih pogledih in vrednotah mladih v devetdesetih ugotavljata naslednje.

Za mlade so najpomembnejše vrednote, ki so splošni predpogoj za varno in mirno življenje:

- resnično prijateljstvo,
- varnost njihove družine,
- mir v svetu,
- svoboda mišljenja in delovanja.

V naslednjo skupino pomembnih vrednostnih orientacij sodijo tiste, ki eksplicitno poudarjajo potrebo po varnosti, miru in harmoniji v širšem ter ožjem okolju:

- varnost naroda,
- varovanje narave,
- umetnost in lepota,
- materialne dobrine in denar,
- red in stabilnost v družbi,
- živeti v miru s samim seboj.

Šele v tretjo skupino pa sodijo stvari, ki jih tradicionalno pripisujemo mladosti:

- vznemirljivo življenje,
- kreativnost,
- izvirnost in
- fantazije.

Raziskave mladih v devetdesetih kažejo, da se ti namesto na velike vrednote prejšnjih obdobij (politika, religija, nacionalna vezanost pa tudi delo, zaposlitev, kariera, zaslužek) vežejo na vrednote, ki so bližje posamezniku in njegovemu osebemu izkustvu (materialna in socialna varnost, prijateljstva in odnosi, zdravo okolje, kvalitetno vsakdanje življenje, kreativnost, izobrazba). (Ule M., Renner T., Čeplak Mencin. M., Tivadar B. 2000: 73)

Devetdeseta so pri nas definitivno označena s prelomnico vrednot. To pomeni premik centralnih vrednotnih usmeritev pri sodobni mladini od »materialnokariernih« k »postmaterialno – osebnostnim« vrednotam, kar pomeni spremembo samega značaja vrednot. Medtem ko so se klasične industrijske vrednote kazale kot skupek jasnih norm, vedenjskih pravil in življenjskih ciljev, imamo danes opraviti z dokaj fluidno in spremenljivo strukturo vrednotno-osebnih usmeritev. (Ule M., Renner T., Čeplak Mencin. M., Tivadar B. 2000: 75–76)

1.3 OPREDELITEV PROSTEGA ČASA

1.3.1 Izrazno terminološka opredelitev

Prvi problem se pojavi že pri terminološki opredelitvi pojma prosti čas. V angleškem in nemškem jeziku se uporabljata dva izraza za prosti čas: »free time – leisure« in »Freizeit – Musse«. V slovenskem jeziku uporabljamo samo en izraz: prosti čas. Pri tem se lahko pojavi težava, ko želimo prosti čas natančneje opredeliti v širšem pomenu besede.

Da bi prosti čas kot pojem in način preživljanja bolje razumeli, se je treba vsekakor ozreti v zgodovinski diskurz tega pojma, kajti le tako lahko dobimo temeljni vpogled v le-tega.

Černigoj-Sadar v svoji knjigi »Moški in ženske v prostem času« opredeli oziroma iz sociološko družbenega aspekta pokaže videnje prostega časa in njegovo genezo skozi čas.

1.3.2 Zgodovinska retrospektiva in terminologija prostega časa

Vsako obdobje družbenega in tehnološkega razvoja ima svoje značilnosti v pojmovanju časa, ki naj bi bil namenjen tistim aktivnostim, ki niso neposredno povezane s preživetjem. Dokler je človek živel v sožitju z naravo, ji je bil podrejen in je svoje ravnanje usklajeval z njenim ritmom, posebnega problema prostega časa ni bilo. V primitivnih družbah so bile vse aktivnosti povezane z eksistenčno odvisnostjo človeka od narave. Organizacijo življenja so določali dnevni, mesečni in sezonski ritmi naravnega univerzuma. Predstava časa je temeljila na ponavljanju aktivnosti, prevladovalo je ciklično pojmovanje časa. Pri starih Grkih najdemo kvalitativno opredelitev prostega časa kot stanje bivanja, kot akta estetskega, psihološkega, religioznega in filozofskega razmišljanja. Vsebina kvalitativnega opredeljenega prostega časa je bila vezana na razredno pripadnost.

Proces industrializacije je povzročil diferenciacijo družbenih institucij in njihovih funkcij na vseh področjih življenja. Začrtale so se meje med posameznimi področji življenja, kot so plačano delo, družina in prosti čas. Pridemo do linearno pojmovanega časa, ker odraža odvisnost človeka od ritma delovnega stroja. Linearno pojmovan čas postane eden od pomembnih organizacijskih principov, ki ločuje privatno in javno področje življenja.

Z industrijsko revolucijo postane prosti čas fenomen množične razsežnosti, čeprav je bil pri delavstvu omejen zgolj na minimalno regeneracijo.« (Černigoj-Sadar 1991: 13–15)

1.3.3 Teoretska izhodišča pojma prostega časa

Najbolj splošno lahko prosti čas opredelimo kot hkratnost specifičnih aktivnosti, izkušenj in časa, ki ga predstavljata tako imenovani zunaj delovni čas. Osnovni element prostega časa je v primerjavi z drugimi področji življenja večja možnost osebne izbire in samoekspresije.

Različni avtorji pri opredelitvi prostega časa v ospredje postavljajo elemente osebne izbire, svobode in samoekspresije.

Dumazedier (Černigoj-Sadar 1991: 14) je prosti čas opredelil takole: »Prosti čas se sestoji iz različnih aktivnosti, prek katerih posameznik lahko izrazi svojo lastno svobodno voljo po počitku, zabavi, izpolnjevanju svojega znanja, izboljšanju svojih sposobnosti ali po povečanju prostovoljnega sodelovanja v družbenem življenju.«

Dumazedier (Novak 1992: 54) pravi, da ima prosti čas tri pomembne funkcije, in sicer: *počitek, zabavo in vsestranski razvoj*. Funkcija počitka ima preprosto nalogo odpravljanja utrujenosti ter rehabilitacijo na fizičnem, psihičnem in tudi na duševnem nivoju. Pri zabavi gre za ekspresijo določenih emocionalnih ter fizikalnih vzgibov, ki posledično vplivajo ugodno na posameznikovo duševnost ter njegovo vsakodnevnost. Pri vsestranskem razvoju pa gre naglasiti predvsem element spontanosti, ki jo posameznik realizira v stiku z samim seboj, predvsem pa v stiku z drugimi.

Eden izmed vodilnih raziskovalcev prostega časa, Kaplan (Černigoj-Sadar 1992: 7), je opredelil prosti čas z elementi: »Prosti čas je antiteza delu kot ekonomski funkciji, povezanost z vrednotami kulture, prijetno pričakovanje ali spominjanje, minimum neprostovoljnih obveznosti, psihološka percepcija svobode, celosten spekter doživljanja in igra.« Prosti čas je torej tisti del življenjskega prostora posameznika, v katerem je njegovo vedenje in doživljanje manj pod vplivom anticipiranih pričakovanj drugih, pritiskov in stereotipov.

Kelly (Černigoj-Sadar 1991: 23) ima teoretsko najbolj kompleksen pristop k prostemu času in pomenu aktivnosti zunaj delovnega časa. Prosti čas obravnava iz naslednjih vidikov: »kot neposredno izkušnjo, odločitev, kot prostor za osebni razvoj, ustvarjanje socialne identitete, ustvarjalnost in igranje vlog.« Kelly zaključuje, da prosti čas obstaja v dialektiki eksistencialnega in socialnega.

Neulinger (Černigoj-Sadar 1991: 19) razlaga prosti čas kot motivacijsko aktivnost skozi prizmo treh dimenzij. Prva in bistvena dimenzija je »zaznava svobode«, kar pomeni, da ima posameznik občutek, da je svojevoljno izbral določeno aktivnost. Druga dimenzija govori o motivaciji za neko določeno aktivnost, ki je lahko ekstrinzična in intrinzična. Tretja dimenzija pa govori o aktivnosti kot cilju, ki je lahko končen ali instrumentalen. Prosti čas je tako aktivnost, za katero je značilna notranja motivacija, ki je sama sebi namen.

Leo B. Hendry (1993: 23) pa v svoji študiji govori o prostem času kot življenjskem slogu, ki ga definira na dva načina:

- a) kot družbeni kontekst, v katerem imajo mladi možnost razviti svojo identiteto,
- b) kot družbeni prostor, v katerem se mladi soočajo z razvojnimi nalogami adolescence, ki jih morajo reševati neodvisno od svojih staršev.

Na življenjski slog pa vsekakor vplivajo elementi, kot so: spol, starost ter družbeno socialni položaj.

1.4 SPLOŠNO O RAZVOJNIH PROCESIH MLADIH

1.4.1 Opredelitev pojma mladosti

Mladostno obdobje je obdobje spreminjanja, je doba nezadržane radosti, navidežno neutolažljive žalosti in izgube; družabnosti in osamljenosti, nesebičnosti in egocentričnosti, nenasitne radovednosti in dolgočasje, zaupanja vase in dvoma o sebi. Predvsem pa je to obdobje hitrega spreminjanja – telesnega, spolnega in intelektualnega spreminjanja v mladostniku ter spreminjanja zunanjih zahtev, ki jih družba postavlja svojim razvijajočim članom. (Conger 1985: 6)

1.4.1.1 BIOFIZIČNI ASPEKT MLADOSTI

Pri biofizičnem razvoju gre za hitre fizične spremembe, ki so pogojene s pospešenim hormonskim delovanjem. Te hitre spremembe se sprožijo pri deklicah leto do dve hitreje kot pri dečkih. Pri deklicah med enajstim in trinajstim letom, pri dečkih pa se ta proces statistično začne nekje med trinajstim in petnajstim letom. (Conger 1985: 18–19)

Ta proces se nadaljuje nekje do osemnajstega leta, ko mladostniki vstopijo v zgodno odraslost. Izraz »skok v rasti« pomeni hitrejšo rast in pridobivanje telesne teže.

S hitro rastjo in pridobivanjem telesne teže se začne tudi spolno prebujanje oziroma spolno dozorevanje mladostnikov in mladostnic. To je seveda najbolj osreden del mladostnikovega razvoja.

1.4.1.2 PSIHOLOŠKI ASPEKT MLADOSTI

Pri psiholoških aspektih mladosti gre predvsem za psihološko osebno prebujanje in razvojne naloge. Razvojne naloge konkretno predstavljajo znanja, stališča, spretnosti, načine vedenja, ki jih mora posameznik usvojiti v določenem obdobju svojega življenja in v določenem družbenozgodovinskem kontekstu. Avtorja Horvat in Magajna (1987 po Marjanovič-Umek, Zupančič 2004: 521), opisujeta razvojne naloge v mladostništvu kot naslednje:

1. ustvariti zrelejše odnose z vrstniki
2. oblikovati svojo spolno vlogo in spolno identiteto
3. sprejemanje in učinkovito uporabljanje svojega telesa
4. oblikovanje čustvene neodvisnosti od staršev in drugih
5. pripravljanje na zakon in družinsko življenje
6. oblikovanje odnosa do dela in priprava na poklicno udejstvovanje
7. oblikovanje lastnega sistema vrednot in etičnih načel
8. želja in sposobnost družbeno odgovorne dejavnosti.

Uspešno obvladovanje razvojnih nalog v posameznem razvojnem obdobju vodi do socialnega odobravanja, predstavlja prilagojeno vedenje v družbi, na ravni posameznika pa prispeva k njegovemu subjektivnemu zadovoljstvu in zanj predstavlja ugodno pripravo oziroma izhodišče za uspešno obvladovanje razvojnih nalog v naslednjem razvojnem obdobju. (Marjanovič-Umek, Zupančič 2004: 521)

Po drugi strani neuspešno obvladovanje posamezne ali več razvojnih nalog vodi posameznika k splošnemu nezadovoljstvu s samim seboj, do družbenega neodobravanja njegovega vedenja in povečuje verjetnost, da bo imel v prihodnosti težave tudi pri obvladovanju razvojnih nalog v naslednjih razvojnih obdobjih. (Marjanovič-Umek, Zupančič 2004: 521)

1.4.1.3 SOCIOLOŠKI ASPEKT MLADOSTI

Naravna osnova mladosti je zgolj psihofizičen proces. Navidez majhna razlika med psihofizično odraslostjo in osebno-socialno odraslostjo je razlog za oblikovanje mladosti kot posebnega življenjskega obdobja med otroštvom in odraslostjo. Družba »konstruira« mladino

kot specifično skupino in definira status mladih ljudi skozi eksplicitne (pravne) in implicitne (kulturne) norme. Mladina, identificirana kot starostna skupina, v glavnem vključuje populacijo med 15. in 25. letom (včasih 30.). Socialno proces prehoda v odraslost ni oblikovan samo na podlagi pravnih norm, temveč s socialnimi pogoji, izobraževanjem, usposabljanjem in blaginjo.

Mladina se konstituira v posebnem zgodovinskem procesu razvoja moderne družbe. Prvi pogoj konstituiranja in modernizacije mladine je prehod iz čiste industrijske družbe v družbo storitev in porabnikov. Le v njih se lahko razvija in ohranja specifična mladinska potrošnja, izkoriščanje prostega časa in zabave, ki so rodna tla za nastanek specifičnih mladinskih vsakdanjih svetov in mladinskih kultur. (Ule 1999: 252)

1.4.2 Termin in klasifikacija adolescenčnih obdobj

Izraz *adolescenca* pomeni obdobje dozoretja in to ne le telesnega. Seveda pa je v tej prehodnosti zajetih tudi nešteto problemov mlade osebnosti. *Adolescenca* pelje preko spolne k intelektualni, emocionalni in socialni zrelosti.

Izraz *adolescenca* prihaja iz latinskega glagola *adolescere*, kar pomeni dorasti, dozoreti in je najobširnejša doba človekovega razvoja.

Horvat in Magajna (1987: 233) navajata naslednjo opredelitev *adolescence*: »*Adolescenca* je obdobje in proces duševnega dozorevanja iz otroštva v odraslost. Proces dozorevanja poteka prek medsebojnega delovanja med otrokom in njegovim predmetnim in družbenim okoljem. Od odvisnosti in zaščitenosti v lastni družini mora posameznik preiti na samostojno odločanje in delovanje ter skrb za druge, to pa zahteva reorganizacijo odnosa do sebe in sveta, pridobitev mnogih novih stališč in zmožnosti.«

Anatrella (1993; po Kobal: 2000) opredeljuje *adolescenco* ožje, in sicer kot obdobje privzemanja lastne spolne vloge in ponotranjenja lastne identitete, v kateri se posameznik dojema kot avtonomna in samostojna oseba, čeprav je v svojem delovanju še vedno razmeroma odvisen od svojega okolja.

Montemayor, Adams in Gullotta (1990) menijo, da je za adolescenco značilen napredek v razvoju kognitivnih sposobnosti in psihičnih značilnosti, kot so: formalno-logično mišljenje, postkonvencionalno moralno presojanje, strukturirana in integrirana samopodoba ali identiteta itd.

Žlebnik (1975: 7) jo podrobneje kronološko razdeli na adolescentna obdobja po letih, in sicer:

- adolescenca 11/12–20/23
- predadolescenca ali predpuberteta 11/12–13/14
- zgodnja adolescenca ali puberteta 13/14–17/18
- pozna adolescenca ali doba mladenišтва 17/18–20/23.

1.4.2.1 PREDADOLESCENCA

Predadolescentno obdobje je obdobje tik pred velikimi fizičnimi, psihičnimi in duševnimi spremembami posameznika. To je čas pred posameznikovo naglo in turbulentno spremembo. Vsekakor pa je to še vedno obdobje zgodnjega otroštva.

Busemann (po Žlebnik 1975: 51) navaja, da je v svojih raziskavah prišel do nekaterih spoznanj o intelektualnih in čustvenih spremembah, ki se začnejo pojavljati v predadolescenčnem obdobju. Tako je testiral skupino predadolescentov skupaj z adolescenti ter prišel do naslednjih zaključkov in uvidov.

Za instrument testiranja je uporabil spise z naslovi »moje dobre in slabe strani« in pa »kakšen sem« in »kakšen bi želel biti«. Zatem je skrbno preučil, kakšne izraze uporabljajo predpubertetniki in pubertetniki predvsem v zvezi z lastnimi čustvi in sploh v zvezi z lastnim čustvenim in moralnim življenjem.

Ugotovil je, da se v dvanajstem in trinajstem letu pomnožijo nove besede, novi izrazi, iz česar je sklepal, da se v tem času tudi poveča predpubertetnikova sposobnost za psihično opazovanje in pa tudi njegovo zanimanje za ugotavljanje in izražanje pojavov notranjega sveta. Za dvanajsto leto je ugotovil dvanajst novih izrazov za čustvene vzgibe in lastnosti, v trinajstem osemnajst, v štirinajstem sedem, v petnajstem pet, v šestnajstem šest in v sedemnajstem pet.

V tem obdobju pride v sklopu intelektualnih sprememb še do drugih fenomenov, kot so: predpubertetnik začenja uveljavljati notranjo zaznavo ter se uči spoznavati in razumeti duševni svet sebe in drugih. Predstave postajajo določnejše, splošnejše in bolj sistematične, močno se uveljavi domišljija. Tu velja omeniti, da se spremeni tudi spominska sposobnost, na miselnem nivoju pa se zazna prehodnost med konkretnim in abstraktnim, kar lahko poimenujemo tudi abstraktno-pojmovno mišljenje. (Žlebnik 1975: 49–57)

Za emocionalni razvoj pa je značilno, da so si psihologi več ali manj enotni. Gre za fenomen povečane čustvenosti, zviša se čustvena vzdražljivost in občutljivost, hkrati pa je čustveno življenje prežeto s povečano labilnostjo. Njegova stališča, namere in dejanja so labilna ter nestalna. Predpubertetnik dobiva bolj osebni odnos do življenja, poklica in prihodnosti. Za to obdobje so tudi značilna doživljajska nasprotja in velika nihanja v razpoloženju. (Žlebnik 1975: 58–67)

1.4.2.2 ZGODNJA ADOLESCENCA ALI PUBERTETA

Adolescenca se začenja s puberteto, ta pa se danes začne bolj zgodaj kot v preteklosti. Puberteta je časovno omejena in jo lahko opredelimo kot skupek bioloških in anatomskih sprememb, zaradi katerih telo otroka postane odraslo in sposobno reprodukcije.

Današnji mladostniki so bolje poučeni o puberteti, vedo, kakšna so njena znamenja in kakšne spremembe povzroči v telesu in na njem. Zaradi šole, medijev ali pogovorov s starši je večina mladostnikov o teh spremembah dobro seznanjena. Pri dekletih se puberteta pogosto začne prej kot pri fantih; nanjo jih opozorita pojav prvega mesečnega perila in rast prsi pri deklicah. Pri fantih pa se začne pospešena poraščenost ter razvoj spolovila. (Braconnier 2001: 32)

Zgodnja adolescenca v spoznavnem pogledu pomeni največji razmah v mladostnikovem življenju. Celotna spoznavna struktura se poglobi in zato se poglobi tudi odnos do objektivnega sveta. Na temelju naraščajočega znanja in kvalitativno izpopolnjenega mišljenja se razvije in zjasni zaznavanje. Predstave pridobijo več objektivnosti in nimajo več živahnosti in barvitosti kot v otroštvu. Pozornost je trajnejša in obsežnejša; njen obseg postaja enak obsegu odraslega. Posebno intenzivno se razvije fantazija, ki postaja bolj ustvarjalna in se

nasploh zbliža s stvarnostjo. Značilno postaja, da pubertetniki ne pomnijo toliko nazornega materiala posameznih predmetov in pojavov ter konkretnih dejstev, marveč da težijo predvsem v spominsko osvajanje splošnih pojmov, pravil in zakonov. V ospredju je besedno smiselno pomnjenje. Pubertetnik postane sposoben misliti v okviru abstrakcij in abstraktnih pojmov. Sposobnost za abstrahiranje in posploševanje se torej še dalje razvije, kar omogoča širše operiranje z abstraktnimi pojmi in spoznavanje stvarnega sveta. Abstraktni miselni načini, ki jih je bilo v nastavkih opaziti že v poznem otroštvu in potem še bolj v pred-adolescenci, doživijo sedaj pomemben razcvet in rast. (Žlebnik 1975: 109–111)

Hurlock (po Poljšak Škraban O. 2004: 14) pravi, da je to obdobje, ki se nanaša na spolno dozorevanje posameznika, oblikovanje njegove identitete, stremljenja po samostojnosti, upiranja avtoritetam, spreminjanja vrednostnega sistema in usmerjanja k prosocialnim oblikam vedenja. Hkrati je za to obdobje značilno, da se pri posamezniku začne razvijati avtonomna morala in težnja po popolnosti.

Archerjeva in Marcia (1993: 205) navajata, da je zgodnja adolescence čas, ko se pri mladostniku začne proces destrukturiranja, kognitivne, psihoseksualne in fiziološke funkcije v težnji po novi redefiniciji svoje identitete.

Sestavni del pubertetnikove spoznavne rasti se vse bolj razvija ter izpopolnjuje kapacitete za globlje notranje zaznave osebnega psihičnega sveta.

Zaznavanje in opazovanje svojih misli, čustev, razpoloženj, teženj in nagibov.

Zaradi vsega tega pubertetnik začne sebe bolje spoznavati in razumeti oziroma sebe nekako bolje uvidi ter »odkrije«. (Žlebnik 1975: 112)

Iz emocionalnega aspekta pa stvari stojijo tako, da je pubertetnik v tem obdobju predvsem nepredvidljiv in nestabilen.

Emocionalnost, čustvenost in občutljivost v tej dobi nedvomno dosežejo svoj vrh. Pubertetnikov emocionalni naboj se v tem obdobju zelo intenzivno sprošča v vsej njegovi interakciji z okolico, kajti v tem obdobju skuša ta doseči in ustvariti nova razmerja z okoljem ter najti svojo pozicijo v njem. Razlog temu je ta, da je pubertetnik primoran menjati manj zrele ter vzpostaviti nove zrelejše načine mišljenja in dejavnosti. (Žlebnik 1975: 130)

Čustva se v zgodnji adolescenci poglobijo. To omogoči, da se zna pubertetnik resnično in močno navdušiti za določene odnose, vrednote, prijatelje, čeprav je seveda zaradi velike čustvene vzdražljivosti še močno nestalen, spremenljiv, tako da se tudi rad navdušuje zdaj za eno zdaj za drugo vrednostno področje, kar pa ga kljub temu osebnostno zelo bogati. (Conger 1985: 82)

Puberteta je doba, ko se mlad človek po osnovni tonaliteti rad kdaj nagiba k nerazpoloženosti, razpoloženski temačnosti, k nekakšni slabi volji, ki se včasih kaže v apatičnosti. Prihaja tudi do izgube interesa za ljudi in stvari v okolici. (Žlebnik 1975: 130)

1.4.2.3 POZNA ADOLESCENCA ALI DOBA MLADOSTNIŠTVA

Pojem mladost označuje življenjsko obdobje prehodov iz otroštva v odraslost oziroma obdobje, v katerem poteka proces vključevanja posameznikov v vse pomembnejše družbene vloge, s katerimi je določena odraslost. V obdobju mladosti posamezniki razvijajo socialne veščine in sposobnosti za prevzemanje statusa odrasle osebe na različnih področjih – poklicnem oziroma delovnem, interaktivno-partnerskem, politično-etičnem, potrošniško-kulturnem. (Trbanc 2005: 161)

Z odkrito zmožnostjo abstraktnega mišljenja mladostnik rad išče širša moralna načela, za katera je mogoče trditi, da so »splošno« priznana in jih je mogoče uporabljati ne glede na neposredne okoliščine ali dejstvo, da so priljubljena.

Nič več ne verjamejo, da morajo imeti vsi pravilno misleči ljudje enaka stališča kot njihovi starši. Mladostnik je zmožnejši relativnega mišljenja, sposoben je dojeti, da utegnejo imeti vsega spoštovanja vredni ljudje čisto nasprotna gledanja. (Conger 1985: 86)

To je doba pomiritve in notranje konsolidacije. S koncem pubertete se telesni razvoj konča in telo preide v fazo zrelosti. To ne pomeni, da je prenehal vsak telesni razvoj, toda tempo tega razvoja se upočasni.

Sposobnost za čutno dožemanje se v teh letih z urjenjem okrepi, čutni defekti pa se večkrat poslabšajo. V mentalnem in psihičnem pogledu pa se prva faza posameznikovega razvoja konča, in sicer faza prehoda iz turbulentne pubertete v zgodno odraslost. Pri tem velja

omeniti, da posameznikova razumska zmogljivost še vedno pridobiva širino, moč in globino, če jo urimo, da damo duševnim energijam možnost, da se še in še uveljavljajo, razgibajo ter aktivirajo. (Žlebnik 1975: 235)

V pozni adolescenci ali zgodni odraslosti dozori tudi socialnost. Okrepi se težnja po bolj umirjenih, izravnanih socialnih kontaktih, odnosih z ljudmi in ravnanju z njimi. Pubertetna prijateljska vezanost popušča, pojavlja pa se širša socialna odprtost do ljudi. (Žlebnik 1975: 237)

1.4.3 Oblikovanje identitete in kriza identitete

Adolescenca je življenjsko obdobje, v katerem se z začetkom pubertete korenito spremenijo razmerja med različnimi deli telesa in podoba o sebi. Mladostnik se sooča z vrsto izkušenj, ki od njega zahtevajo, da se odloča in angažira: izbrati mora osebo, s katero bo delil telesno in čustveno bližino, odločiti se mora glede šole, dejavno se mora vključiti v energično socialno tekmovanje. Toda le če se mladostnik odloča za izbire, lahko ugotovi, kdo je in kdo želi biti »na koncu«. (Braconnier 2001: 305)

V tem obdobju se začne tudi proces oblikovanja in izgradnje nove identitete.

Definiranje tega, kdo si ali kaj želiš postati, je ena izmed najpomembnejših nalog tega obdobja življenja. Vprašanje družbene, spolne in osebne identitete je v jedru problematike adolescence. To vprašanje je povezano z željo po pridobitvi vrlin tistih, ki bi jim bili radi (zavestno ali podzavestno) podobni. Pri tem ne gre za pubertetnikovo oponašanje drugega v celoti, ampak za prisvajanje le ene od vrlin drugega, nakar jo skuša umestiti v svoj miselno-čustveni svet. (Braconnier 2001: 304)

Identiteta je po Eriksonu predvsem doživljanje lastne enakosti in identičnosti v času in s tem povezana zaznava, da tudi drugi priznavajo posamezniku to enakost. Nadalje pravi, da je identiteta občutek samo identičnosti in kontinuitete osebnega doživljanja ter da vse identitetne komponente obstajajo že v otroku. Vsaka se razvije do določene točke, ko preide v krizno fazo ter po razrešitvi krizne faze znova prehaja v novo razvojno fazo. Skozi procese rasti, kriz in razrešitve kriz se razvija nova identiteta, ki je podlaga za nov razvoj identitete. (Erikson 1973; po Ule, 2000: 128)

Nastran Uletova (1992: 367) meni, "da zajema pojem identitete tiste duševne in vedenjsko-delovanske značilnosti posameznika, ki predstavljajo enotnost življenja in doživljanja skozi različna življenjska obdobja in skozi različne socialne situacije."

Po Eriksonovi ideji in študiji o krizi identitete v mladosti, ki jo je razdelil na štiri identitetne statute, je Marcia na osnovi svojih študijskih raziskav to idejo razvil naprej.

Statusi identitete po Marcii (Marcia 1994; po Ule, 2000: 134–135):

- **Mladostniki z razvito identiteto** gredo skozi vse pomembne faze raziskovanja in izvršijo temeljne obveznosti iz glavnih statusnih področij. Te osebe uspešno premagajo krizo identitete. Dobro prenašajo tveganja in negotovosti, odporni so na napade in imajo dobro uravnovešene samoregulacijske mehanizme. Imajo dobre odnose s starši, čeprav delajo znotraj družine diferenciacijo, sami sprejemajo odločitve in imajo določene vrednote. Mladostniki z razvito identiteto gredo ponavadi skozi bolj intenzivne faze krize identitet, ker so nagnjeni k sprejemanju večjega tveganja in ker vidijo več alternativ.
- **Mladostniki s prevzeto identiteto** pa niso šli skozi samo raziskovanje, temveč so prevzeli že narejeno identiteto, ponavadi od svojih staršev. Ti mladostniki so ponavadi dobro organizirani, prijazni, fleksibilni in poslušni. Odnosi z drugimi so predvsem stereotipni. Za njih je značilna razrešitev identitetne krize brez raziskovanja identitete.
- **Mladostniki v moratorijem statusu identitete** so v raziskovalni fazi. Zanje je značilno, da so v statusu razvoja ali totalnega raziskovanja. Ti mladostniki so v stanju nenehnega eksperimentiranja in raziskovanja sebe in okolice. Lahko bi se reklo, da so v krizi identitete.
- **Mladostniki z identitetno difuzijo** so tisti, ki so le delno opravili raziskovanje ter so obtičali v statusu nedovršene raziskave. Lahko ločimo dve vrsti mladostnikov, apatične, ki se izogibajo socialnim stikom, in socialno izolirane, ki iščejo stike prav kompulzivno.

Pri prvi študiji je Marcia prišel do zaključka, da sta za fante najznačilnejša statusa moratorija in razvite identitete. Za dekleta pa statusa privzete in razvite identitete. (Marcia, 1994; po Ule, 2000: 135)

1.4.4 Pubertetnikova osebnost

Pubertetnikova osebnost je zelo kompliciran in kompleksen fenomen, saj v njej vrejo in se prerivajo številne silnice, ki težijo v dognanost. Zavest o samem sebi se precizira. Pubertetnik čuti potrebo, da bi ga drugi spoznali in da bi se sam spoznal. Čuti pa tudi potrebo, da bi postal samostojen, avtonomen in da bi se uveljavil. To pa navadno ne gre brez bolečin.

Razvoj pubertetnikove osebnosti je skratka izredno kompleksen proces. Mladostnikova osebnost je lahko bolj ali manj prijetna ali neprijetna, priljubljena ali nepriljubljena, to je odvisno od razvojnega nivoja konstruktivnega razumevanja sebe in drugih. (Žlebnik 1975: 224)

Identiteta se nanaša na odnos do življenja, na notranjo organiziranost potreb, na okvirno predstavo o svoji sposobnosti in o vrednotah. Vendar pa je identiteta konfliktna dinamična struktura, ki se nenehno razvija. Identitete ni mogoče izoblikovati brez »krize«, še posebej, ko se oseba sooča z zahtevami družbenega okolja. Ob tem pa mora ohraniti svojo integriteto in se uveljaviti. (Braconnier 2001: 305)

V tej siloviti »krizi adolescence« lahko opazimo, da mladostnik teži k temu, da bi se pokazal kot nekdo, ki je izjemen, enkratni:

- Na individualni ravni to opazimo po uveljavljanju sebe, gorečnosti, grandioznem ali nasprotno povsem negativnem razmišljanju o sebi. Ta težnja se lahko kaže kot težnja po samoti, skrivnostnosti in ekscentričnosti. Želja po šokiranju je izjemno velika, spremljata pa jo osamosvojitev misli ter sposobnost za abstrakcijo in racionalizacijo.

- Na socialni ravni opazimo določeno uporništvu proti odraslim, proti njihovim vrednostnim sistemom in ustaljenim prepričanjem; mladostniki odraslim očitajo, da ne priznavajo njihove svobode in da jim jo kratijo.

Pri oblikovanju identitete se seveda pojavijo tudi različne težave, kot so: odtujenost, patološki zaplet in pretirano podaljšanje normalne krize identitete.

Težave se v konkretnem smislu kažejo predvsem pri vzpostavljanju pristnega odnosa s socialno okolico. V kroničnih primerih pa lahko mladostnik kaže celo znake suicidnosti. (Braconnier 2001: 307)

1.5 MLADI IN PROSTI ČAS

1.5.1 Mladi in kulturni kapital

Sodobne družbe po Bourdieuju (Ule, Miheljak 1995: 51) označujejo premik v medsebojnih odnosih med različnimi vrstami kapitala: ekonomskim, kulturnim in socialnim.

Ekonomski kapital zajema tradicionalni kapital v obliki proizvodnih sredstev, finančnih virov in institucij, ki obvladujejo gospodarstvo. Kulturni kapital pomeni možnost poseganja v zbrano kulturno bogastvo družbe in izobrazbeni potencial ljudi. Socialni kapital pa označuje možnost mobiliziranja drugih socialnih struktur in skupin za cilje ter namere posameznikov ali posameznih skupin.

Zinnecker uporabi Bourdieuovo ugotovitev o relativno večji družbeni teži kulturnega kapitala za razlago povečane družbene vloge in družbenega vpliva mladine v sodobnih družbah. Po Zinneckerju je tranzicija mladine iz industrijske v poindustrijsko moderno družbo povzročila, da je mladina postala ena od nosilnih skupin kulturnega kapitala sodobnih družb. (Ule, Miheljak 1995: 51)

Ena izmed največjih značilnosti mladosti in mladih je rastoč pritisk, da si pridobijo čim več in čim višjo izobrazbo ter visoko kulturno raven, v smislu novega znanja, informacij, spretnosti in kulturnih dosežkov. Poleg šolskih izobrazbenih spričeval ponuja družba tudi vzporeden sistem formalnih in neformalnih priznanj v potrošnji in pri dosežkih v prostem času.

Kulturni kapital si mladi prisvajajo v prostem času in v času uporabe potrošniških predmetov, z različnimi naslovi in priznanji, za katere se morajo včasih zelo potruditi. V ravnanju s porabniškimi predmeti se skriva veliko nakopičenega kulturnega kapitala. Med sistemi naslovov in priznanj za mlade je danes najbolj izdelan športni sistem, industrija zabavne glasbe in industrija novih tehnologij. Kulturni kapital se pojavlja tudi na področju oblikovanja komercialnega okusa. (Ule, Miheljak 1995: 52)

1.5.2 Pomen prostega časa za mlade

Za moderne družbe je značilno prehajanje od kulta dela do kulta potrošnje. Skozi potrošnjo in zaradi vse bolj potrošniške naravnosti se pri ljudeh izraža individualnost. »Prosti čas ni več zgolj čas, ko se ne dela. Vse bolj je edini družbeni prostor, ki še omogoča kreativno delovanje.« (Tomc 1989: 31)

Prosti čas lahko pomembno pripomore k uspešnejšemu spopadanju z izzivi življenja. Prostočasne dejavnosti so za mlade pomembne, ker se preko tega oblikuje njihov socialni jaz, ki je pomemben pri spopadanju z življenjskim vsakdanjikom. Prek prostočasnih dejavnosti se mladi naučijo slediti svojim ciljem in se zanje potruditi. Prav tako jim je omogočeno raziskovanje različnih možnosti.

Pogosto je prosti čas za mlade izvor samospoštovanja, osebnega nadzora in občutka sposobnosti.

Prosti čas je čas, ko mladostniki lahko resnično oblikujejo sami sebe. Je čas, ko se lahko preizkušajo različni življenjski stili, omogočeni so pogoji za socializacijo med vrstniki in izven družinskega okolja, raziskuje se lastna identiteta in identiteta skupine. (Derganc 2004: 37)

Prosti čas ima za mlade še eno pomembno dimenzijo. Prosti čas ne pomeni samo večje svobode izbire dejavnosti in odnosov, ampak pomeni tudi čas zmanjšanega nadzora nad mladostnikom ali mladostnico. Poleg tega je »polje večje svobode izbire aktivnosti in odnosov ter čas zmanjšanega nadzora nad posameznikom ali posameznico.« (Ule 2000: 63)

S tem bi poudaril, da je nenadzorovano okolje za mladostnika zelo pomembno, kajti le v takšnih pogojih se lahko ta realizira, išče svoje meje skozi katere se emocionalno in socialno razvija.

Prosti čas izpolnjuje različne potrebe in ima za različne ljudi različen pomen. Prav tako ima lahko neka določena prostočasna aktivnost za različne ljudi povsem različen pomen.

Po Derganc (2004: 35) prosti čas zadovoljuje šest sklopov potreb:

1. psihološke potrebe (občutek svobode, zabave, vključevanje, izziv),
2. izobraževalne potrebe (intelektualni izziv, znanje, osvajanje veščin),
3. socialne potrebe (socialni odnosi in interakcije),
4. relaksacijske potrebe (oddih od napetosti in stresa, počitek in sprostitev),
5. fiziološke potrebe (zdravje, odpornost, utrujenost),
6. estetske potrebe (čut za kulturo).

1.5.3 Kako mladi preživljajo prosti čas

Prosti čas je v moderni družbi vse pomembnejša kategorija in vse bolj družbeno pomemben čas, saj potrošniška družba vse bolj skrajšuje delovni čas in podaljšuje prosti čas, ki ga seveda spet poskuša napolniti s produkcijo izdelkov, storitev in dejavnosti, ki jih nenehno pošilja na trg. Prosti čas je v moderni industrijski družbi vse bolj tudi čas, ki ga posameznik uporablja za lastno regeneracijo, za kompenzacijo identitetnih izgub, ki nastajajo v drugih sferah življenja, predvsem v delovni sferi. (Ule 2000: 62–63)

Čas brezdelja je posebna zapletena oblika organiziranja prostega časa in je povezano z organizacijo samega dela. V tržno in kapitalistično usmerjeni družbi je to čas, ko se ljudje psihološko razbremenijo ter se skozi kulturo ter potrošnjo realizirajo. (Tomc 1989: 31)

Prosti čas v sodobni družbi postaja sredstvo za življenje, potreba za počitek in osvežitev, hkrati pa tudi smoter, kjer naj bi človek našel sebe, svojo srečo in svobodo. Vendar se preutrujeni in anksiozni posameznik v današnji družbi pogosto odloči za takšno preživljanje časa, ki je manj »naporno«, čeprav nudi le malo zadovoljstva, samospoštovanja, užitka in ima majhen socialni pomen. (Derganc 2004: 26)

Raziskovanje te teme ni preprosto, saj nas lahko hitro zavede, kajti prosti čas je kategorija, ki jo je izredno težko posploševati kot definicijo, ki bi veljala za vse. Prosti čas je izredno relativna in težko določljiva kategorija. Vsak posameznik ga interpretira na popolnoma osebni in svojstveni način. Rezultati, ki jih pri tem dobimo, nam ne povedo, kako dobro ali kvalitetno mladostniki preživljajo svoj prosti čas. Na primer, dva mladostnika, ki poslušata glasbo, lahko popolnoma različno doživljata takšno dejavnost. Za enega to lahko pomeni lenarjenje ali mu omogoča pobeg od problemov oziroma odgovornosti, drugega pa lahko glasba stimulira k inovativnejšemu razmisleku ter v njemu spodbuja osebno rast.

Pri izboru prostočasnih dejavnosti pa se lahko pojavi tudi problem. Ta se pojavi takrat, kadar posameznik v resnici ni sam tisti, ki si kroji svoje prostočasne dejavnosti, temveč so te plod zunanjih pritiskov in želja. Pri tem bi poudaril želje staršev in pritiske sekundarnega socialnega okolja, kot so posameznikovi sošolci, prijatelji, sodelavci pa tudi širšega socialnega prostora npr. medijski prostor.

Posameznik, ki živi v zelo ambicioznem okolju oziroma v okolju, ki je izredno potrošniško usmerjeno ter s tem tudi medijsko podkrepljeno, se pod pritiskom teh pričakovanj nejevoljno udeležuje v dejavnostih, ki ga obremenjujejo, čeprav je navzven videti, da tako preživlja prosti čas.

Sodobna industrija s produkcijo modnih stilov, trendov elektronske in zabavne industrije, hote ali ne hote zmanjšuje prostor avtonomije in vzdržuje nadzor nad prostim časom mladih. Prav nadzor nad prostim časom je največkrat izvor konfliktov med odraslimi (starši, učitelji) in mladimi. Poleg staršev izvajajo nadzor vsi, ki skušajo s svojimi načrtovanji, spodbudami, omejitvami in pedagoškimi intervencijami, načrtovati, omejevati ter nadzirati, ne samo delovni čas mladih, ampak tudi njihov prosti čas. To so predvsem različne institucije, ki bedijo nad vzgojo mladih. (Ule 2000: 63)

Zaradi zgoraj omenjenih kontrolnih mehanizmov, ki se vsiljujejo mladim, se lahko vzpostavi začaran krog temeljnega nezadovoljstva v življenju mladih:

- Sprejemanje delovnih naporov in discipline zaradi ohranjanja zaposlitve, ne zaradi uživanja v delu – iskanje sprostitev od takšnega dela v prostem času.

- Nemoč in utrujenost, ki preprečuje ustvarjalnejše izkoriščanje prostega časa – prepuščanje situacijam, ki niso ne delo ne igra v prostem času.
- Nezadovoljstvo s takšnim prostim časom – iskanje zadovoljstva in samopotrditve skozi organizirano aktivnost.

Ta krog nezadovoljstva zaradi vzpostavljenih mehanizmov, ki skušajo kontrolirati prosti čas mladih, povečuje obseg frustracij ter povečuje socialno in psihično ranljivost mladostnikov. (Derganc 2004: 27)

Če se ozrem na šoloobvezno mladino in pa vse ostale, ki so v procesu šolanja, ti običajno delijo svoj aktivni čas na dva načina, in sicer na čas, ki ga porabijo za šolo, in tisti čas, ki ni vezan na šolo in šolske obveznosti. Čeprav šolskega časa ne moremo dobesedno primerjati s klasičnim delovnim časom, temveč je ta nekako vmesna kategorija med igro in delom, lahko vseeno pritrdimo, da šola skozi svoje obveznosti deluje vse bolj obremenilno za mlade. Zaradi tega je vsekakor potrebna sprostitev in to takšna, ki resnično ni povezana z nikakršno družbeno pogojeno obveznostjo, seveda če jo je le mogoče doseči. (Ule 2000: 63)

1.5.4 Raziskovanje prostega časa mladih:

Evropske raziskave »Les jeunes europeenes en 2001« – Evropska mladina v letu 2001 (Mion 2002) je pokazala štiri poglavitne dejavnosti mladih v prostem času:

- ✚ srečanje s prijatelji (74 %),
- ✚ gledanje televizije (69 %),
- ✚ poslušanje glasbe (66 %),
- ✚ video igrice in internet (43 %).

V slovenski raziskavi Mladi 98 (Ule 2000: 77) so mladi kot poglavitne dejavnosti našeli:

- ✚ gledam televizijo (87 %),
- ✚ poslušam glasbo (82 %),
- ✚ družim se s prijatelji (82 %),
- ✚ učim se (72 %),
- ✚ telefoniram prijateljem (71 %),
- ✚ berem časopise, revije, stripe (55 %),
- ✚ ukvarjam se s športom (53 %).

Golob in Žunkovič, ki sta leta 1996 opravila raziskavo v dijaškem domu Tezno, sta prišla do naslednjih rezultatov o najpogostejših prostočasnih dejavnostih med mladimi:

- ✚ poslušanje radia (95 %),
- ✚ gledanje televizije (91 %),
- ✚ poslušanje zgoščenk, kaset (76 %),
- ✚ razmišljanje o fantu ali dekletu (75 %),
- ✚ igre z žogo (74 %),
- ✚ reševanje križank (63 %),
- ✚ igre s kartami 62 %).

Iz navedenih raziskav se lahko razbere, da izredno visoko kotira procent mladih, ki svoj prosti čas preživljajo ob gledanju televizije in poslušanju glasbe. Iz tega je tudi jasno razvidno, da mladi največ prostega časa preživijo »PASIVNO«. Seveda je tudi ta parameter pasivnosti vprašljiv in relativen.

Pasivni prosti čas pa sam po sebi ni problematičen, saj vsakdo običajno potrebuje čas za popolno sprostitev, za gledanje televizije za poležavanje ter branje lahkega čtiva. Problem nastane takrat, ko takšno početje postane načelna ali edina strategija za preživljanje prostega časa. Ko se vzorci pasivnega prostega časa spremenijo v navado, začnejo temeljito vplivati na kvaliteto življenja v celoti. Ti vzorci vplivajo na odnos posameznika do lastnega dela, do družine in socialne okolice nasploh. (Ule 2000: 68)

Miheljak in Ule (1995: 87–88) sta na podlagi raziskav opredelila štiri tipe oziroma štiri osebnostne vzorce vedenja mladih pri preživljanju prostega časa.

1. Prilagojeni oziroma odraslocentrični mladi:

- Ukvarjajo se z računalnikom, fotografijo, pišejo dnevnik, redno hodijo k verskim obredom, s starši hodijo na izlete. Imajo tradicionalne vrednostne orientacije.

2. Alternativni oziroma mladocentrični mladi

- Pogovarjajo se s prijatelji o osebnih zadevah, problemih. Iščejo smisel življenja, pomembna jim je svoboda mišljenja in delovanja.

3. Hedonistično usmerjeni mladi

- Poglavitne dejavnosti so jim zabava, užitek, sprostitev, neintelektualne dejavnosti, lenarjenje, koncerti, osvajanje, motorji, šport.

4. Libertarno usmerjeni mladi

- Izvirajo iz mestnih okolij, njihovi starši so izobraženi, berejo knjige, poudarjajo splošne vrednote demokracije, človekovih pravic in so odprti do različnosti.

1.5.5 Družinski, socialni in ekonomski dejavniki, ki vplivajo na preživljanje prostega časa

Prosti čas in različne dejavnosti, za katere se mladostnik odloča, so seveda odvisne od možnosti, ki jih ima kot družinski član, in tudi od okolja, v katerem živi, ter od možnosti, ki mu jih to okolje ponuja. Tako uporaba prostega časa ni odvisna samo od posameznika in njegovih želja, ampak je vezana tudi na okolje, v katerem živi, ter od socialno-ekonomskega položaja.

Obstaja pomembna povezava med socialnim ozadjem in življenjskimi možnostmi (in s tem povezanimi življenjskimi stili) posameznikov. Na mlade vplivajo doživljanja, vrednote in vedenja socialne skupine, iz katere prihajajo.

Na ravnanje v prostem času bolj vplivata izobrazba in socialno okolje kot pa tržna ponudba potrebščin za prosti čas. Izbira ponudbe ni odvisna le od posameznikovih materialnih možnosti, temveč od njegovih sposobnosti, interesov in potreb. Vrsta raziskav potrjuje, da je aktivnost mladih v prostem času določena tudi po vzorcih ravnanja v otroštvu. (Derganc 2004: 49)

Lešnik (1982: 234) ugotavlja, da imajo mladi iz nižjih družinskosocialnih razmer manj raznolikih možnosti za preživljanje prostega časa, manj spodbud doma, zato doživljajo dolgočasje in ne najdejo motivacijske spodbude. S tem pa lahko povežemo dejstvo, da manj spodbudna okolja ne nudijo možnosti za ustrezno interesno usmeritev mladostnika.

Ne glede na to, da so se v raziskavah pokazale razlike med preživljanjem prostega časa iz višjih in nižjih družinskosocialnih razmer, moramo upoštevati, da obstajajo tudi enaki interesi in obnašanja ne glede na pripadnost določenemu sloju. So vzorci, ki ne poznajo medstojnih meja in bi jih lahko imenovali »mladinska kultura«. (Derganc 2004: 50)

2 PROBLEM

Občina Krško je locirana v osrednje posavsko območje, hkrati pa je s tem tudi največja regionalna enota. Poleg tega, da je največja regionalna enota, pa je v njej prav tako največje občinsko in pa tudi posavsko naselje, mesto Krško. Krško ima poleg občinskega središča krške občine tudi status regionalnega posavskega središča. V njem je tako upravno, gospodarsko, politično in tudi kulturno središče občine. Gospodarsko in upravno pa je tudi regionalno središče celotnega Posavja.

Krška občina ponuja mladim kar nekaj možnosti, kamor se lahko ti podajo v iskanje za dobro oziroma aktivno preživljanje prostega časa. Pri tem lahko omenim kar nekaj organiziranih oblik društev, klubov, zvez ..., ki se trudijo mladim ponuditi različne alternative, v katerih bi se le-ti lahko uresničili skozi prostočasne dejavnosti. To so: Zveza prijateljev mladine Krško, Društvo Izvir, Mladinski center Krško, Nogometni klub Krško, Rokometni klub Krško, Plavalni klub Krško, »Speedway« klub Krško, Karate klub Krško itd. Poleg tega pa obstaja tudi kar nekaj neformalnih in neorganiziranih, torej splošnih lokacij, ki so na voljo vsem, predvsem pa mladim. S tem sem mislil na nekaj javnih športnih igrišč, kinotek in kot povsod, na razne »sneck bar« lokale.

Namen raziskave je bil seveda uvid ali pa vsaj parcialni vpogled v to, kako mladi razumejo, vidijo, povezujejo preživljanje prostega časa z denarjem, starši, okoljem, v katerem živijo (ruralnem/urbanem).

Prosti čas je zelo pomemben faktor v življenju vsakega posameznika/ce, saj nam omogoča, da odkrivamo, razvijamo in realiziramo lastne sposobnosti, s katerimi operiramo v vsakdanjem življenju.

Pri tej raziskavi sem na predlog mentorice doc. dr. Vesne Leskošek zajel populacijo mladih med 15. in 21. letom, kajti to je obdobje v življenju mladostnika/ce, ki je nekako še najbolj občutljivo na hitro spreminjajoče se družbeno okolje, katero s svojo dinamiko vpliva na vsakodnevno življenje, v katero je vsekakor vtkan tudi aspekt prostega časa.

Ravno zaradi tega mi je bila ta raziskava poseben izziv, kajti razmišljanja mladih posameznikov in posameznic sem skozi svoj anketni vprašalnik prebiral ter analiziral s posebnim zanimanjem.

3 METODOLOGIJA

3.1 Cilji raziskave

Kot sem že v problemu nakazal, je bil prvenstveni namen raziskave ugotoviti, kako mladi v krški občini preživljajo svoj prosti čas. Za to raziskavo sem se odločil, ker sem hotel ugotoviti, ali drži trditev, da mladi svoj prosti čas preživljajo predvsem pasivno oz. na način, ki vodi v dolgočasje in splošno nezainteresiranost ter posledično tudi v zmanjšanje vseživljenjskih možnosti uspeha. Ali pa je res ravno nasprotno: da so bolj zainteresirani za aktivno, kreativno preživljanje prostega časa, ki vodi v razvoj mladostnika v psihološkem, sociološkem in nasploh intelektualnem smislu. Osredotočil sem se predvsem na aktivnosti po končanih šolskih obveznostih. Pri tem seveda nisem upošteval tistih anketiranih, ki niso v procesu izobraževanja in so hkrati tudi nezaposleni.

Zanimalo me je predvsem, kateri so tisti dejavniki, ki vplivajo na preživljanje prostega časa mladih ter oblikujejo njihove nagibe za to ali ono opcijo pri iskanju sebi prepoznavnih načinov pri prostočasnih dejavnostih. Zanimalo me je tudi, kako pomemben je prosti čas za mlade, in če ga pojmujejo kot zavestno vrednoto oz. ga jemljejo samoumevno. In sicer, ali prosti čas načrtujejo za točno določene dejavnosti, ki so povezane s tem, da se česa naučijo ali kaj pridobijo, ali pa ga preživljajo v ravno nasprotnem smislu, nenačrtovano in spontano.

Spremenljivke, ki sem jih uporabil za raziskavo:

1. Aktivno/pasivno preživljanje prostega časa.
2. Kakovost preživljanja prostega časa.
3. Zbirališča mladih v prostem času.
4. Razlike v preživljanju prostega časa.
5. Dejavniki, ki vplivajo na preživljanje prostega časa.
6. Pomembnost prostega časa.
7. Koristi od aktivnega preživljanja prostega časa.

3.2 Vzorec

Ciljna populacija ali obravnavani vzorec so bili dijaki/nje, študenti/ke in skupina tistih, ki se ne izobražujejo ter so hkrati tudi brezposelni. Raziskava je bila kvalitativne narave ter je zajemala 16 vprašanj. Anketiranci so bili izbrani po kriteriju, ki je zajemal tretjino dijakov in dijakinj, tretjino študentov in študentk ter tretjino nezaposlenih. Poleg tega sem uporabljal kriterij bivališča anketiranih (ruralno/urbano), spol (fantje/dekleta) ter starost anketiranih, ki sva jo z mentorico določila, da naj zajema, od 15- do 21-letne posameznike in posameznice. Hkrati pa sem pri spolnem kriteriju upošteval relativno enako zastopanost v anketi, tako da je bil vzorec izbran načrtno.

Tabela 1: Spol, bivališče in status

	M	Ž	M MESTO	M VAS	Ž MESTO	Ž VAS	SKUPAJ
DIJAKI	3	2	2	1	1	1	5
ŠTUDENTI	2	3	1	1	2	1	5
NEZAPOSLENI	3	2	2	1	1	1	5
SKUPAJ							15

3.3 Vrsta raziskave

Raziskava je potekala po eksplorativni in kvalitativni metodi s pomočjo strukturiranega anketnega vprašalnika, ki je kvalitativno zasnovan. To pomeni, da je anketni vprašalnik zajemal številna vprašanja, ki so lahko rezultirala s poljubnimi in ne vnaprej določenimi odgovori.

Eksplorativna raziskava razodeva resnično vsebino problema brez rešitve, brez definitivne obrazložitve in pojasnitve. Z eksplorativno raziskavo bomo šele izvedeli, za kakšen pojav gre, da bi ga kasneje natančneje in globlje raziskali. Eksplorativno raziskavo lahko uporabimo,

kadar o pojavu, ki nas zanima, še nič ne vemo. Npr. pred začetkom ankete napravimo intervju z manjšim številom respondentov, da ugotovimo, za kakšna mnenja sploh gre, s samo anketo z večjim številom respondentov, pa mnenja natančneje raziščemo. (Flere 2000: 54)

Ena sodobnih opredelitev »kvalitativne raziskave« pravi: »Pojem kvalitativno raziskovanje, je skupni pojem za zelo različne teoretične, metodološke in metodične pristope k družbeni resničnosti. Kvalitativno raziskovanje lahko pojmujeemo na različnih ravneh, po eni strani kot samostojno dopolnilo, po drugi strani pa kot nasprotje, razmejitev in poseben poudarek v odnosu do eksperimentalnega, iz teoretičnih modelov izhajajočega in kvalitativnega družboslovnega raziskovanja, ki se usmerja pretežno po paradigmi enotne znanosti (tj. po naravoslovno-eksperimentalni paradigmi).« (Kardorff 1994: 3; po Mesec 1996: 22)

3.4 Potek raziskave

Raziskava je potekala v nekontroliranem okolju, ki so si ga anketiranci poljubno izbrali. Za instrument raziskave sem uporabil strukturirani anketni vprašalniki, ki je bil po svoji strukturi in vsebini kvalitativno konstruiran. Anketni vprašalnik je bil anketirancem in anketirankam zaupan za maksimalno 15 dni, nakar so mi jih izpolnjene vrnili.

3.5 Zbiranje podatkov

Podatki so bili zbrani v mesecu oktobru 2007, in sicer po končani anketi oziroma, ko so mi anketiranci in anketiranke oddali izpolnjene anketne vprašalnike. Ankete sem razdelil med 5.10.2007 in 9.10.2007 ter jih prejel do 20.10.2007. Razdelil sem 20 anket in jih do 20.10.2007 prejel 15, kar je bilo načrtovano. S tem sem zaključil zbiranje podatkov. Anketiranci in anketiranke so imeli anketne vprašalnike v časovnem razponu od 15 do 11 dni. Rezultati so bili pridobljeni in zbrani v obliki odgovorov na vprašanja.

3.6 Obdelava in analiza podatkov

Podatke sem obdelal po metodi kvalitativne analize, in sicer sem anketne odgovore obdelal ročno. Najprej sem zbral pridobljene anketne odgovore ter jih uredil. Nato sem sorodna vprašanja združil, od dva do tri skupaj ter jih tako razvrstil v sheme. S tem sem pridobil matrice za končno analizo podatkov.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

Shema 1: razumevanje pasivnega/aktivnega prostega časa

MESTO	<u>1. vprašanje:</u> - kaj razumeš pod besedno zvezo (aktivno/pasivno), preživljanje prostega časa?	<u>2. vprašanje:</u> - dejavnosti, za katere meniš, da sodijo pod besedno zvezo »aktivno preživljanje prostega časa«?	<u>3. vprašanje:</u> - je pasivno lahko tudi aktivno (internet, televizija)?
Dijaki	1. a) aktivno – ukvarjanje s športom b) pasivno – gledanje televizije 2. a) aktivno – ukvarjanje s športom b) pasivno – poležavanje	1. a) ukvarjanje s športnimi dejavnostmi (tek, kolesarjenje) 2. a) ukvarjanje s športom	1. a) mislim, da ne, ker ko brskaš po internetu, praktično ne delaš nič; samo sedi in »buljiš« v ekran 2. a) da, tudi je lahko
Dijakinje	1. a) aktivno – preživljanje prostega časa z aktivnostmi, ki so meni všeč	1. a) to je lahko prosti čas s prijatelji, ali kakšna dejavnost doma, ki ni direktno povezana z delom	1. a) da, je lahko
Študenti	1. a) aktivno – ukvarjanje s športom, hobiji, hišna opravila b) pasivno – gledanje televizije (nanizanke), ter prenažanje s hrano	1. a) to so šport, hobiji	1. a) gledanje po TV-ju ali internetu raznih poučnih stvari je za mene aktivno preživljanje prostega časa, gledanje raznih nanizank ter »četanje« po MSN-ju pa sodi med pasivne prostočasne dejavnosti
Študentke	1. a) aktivno – ukvarjati se s športom, delati nekaj na sebi b) pasivno – nič ne delati, lenariti 2. a) aktivno – ukvarjanje s športnimi dejavnostmi, branje poučnih knjig, revij b) pasivno – poležavanje, posedanje pred televizijo	1. a) šport (kolesarjenje), branje knjig, pospravljanje, prijateljevanje 2. a) predvsem športne dejavnosti	1. a) da, je lahko 2. a) da, je lahko, če bereš kaj poučnega

Nezaposleni	1. a) aktivno – ukvarjanje s kakšnim hobijem oziroma, da narediš nekaj zase in za boljše počutje b) pasivno – posedanje doma pred televizijo ali računalnikom 2. a) aktivno – ukvarjanje s športom; tek, košarka, nogomet b) posedavanje pred televizijo	1. a) ribolov, sprehajanje v naravi 2. a) predvsem športne dejavnosti	1. a) ne, mislim, da ne 2. a) da, če gledaš ali bereš kaj poučnega
Nezaposlene	1. a) aktivno – ukvarjanje s stvarmi, ki niso obvezne, so aktivnosti, ki si jih izbereš sam oz. tiste, ki te veselijo in motivirajo b) pasivno – spanje, gledanje televizije	1. a) ukvarjanje s športom, glasbo,	1. a) da, pasivno je lahko tudi aktivno, če bereš ali gledaš kaj poučnega

VAS	1. vprašanje: - kaj razumeš pod besedno zvezo (aktivno/pasivno), preživljanje prostega časa?	2. vprašanje: - dejavnosti, za katere meniš, da sodijo pod besedno zvezo »aktivno preživljanje prostega časa«?	3. vprašanje: - je pasivno lahko tudi aktivno (internet, televizija)?
Dijaki	1. a) aktivno – je neka dejavnost, npr. gibanje, tek oziroma delanje nečesa, kar me veseli in kar počnem z dobro voljo b) pasivno – nezainteresirano in brezvoljno mirovanje	1. a) ukvarjanje s športom, branje knjig, pomaganje staršem	1. a) ne, mislim, da ne
Dijakinje	1. a) aktivno – ukvarjanje z nekim športom oziroma podobnimi dejavnostmi b) pasivno – počivanje, ležanje v postelji brez dejavnosti, branje	1. a) razni športi, sprehodi, tek	1. a) da, je lahko
Študenti	1. a) aktivno – ukvarjanje s športom oz. z nečim, kar te veseli	1. a) ukvarjanje s športom, glasbo	1. a) da, je lahko, če bereš kaj koristnega za sebe
Študentke	1. a) aktivno – ukvarjanje z kakšnim športom b) pasivno – lenarjenje, gledanje televizije, breždelje	1. a) ukvarjanje s športom, druženje s prijatelji	1. a) v nekaterih primerih je lahko pasivno tudi aktivno, če počneš nekaj poučnega zase
Nezaposleni	1. a) aktivno – ukvarjanje s športom ali stvarmi, ki te veselijo b) pasivno – poležavanje	1. a) druženje s prijatelji, športne dejavnosti	1. a) da, je tudi lahko
Nezaposlene	1. a) aktivno – ukvarjanje z branjem poučnih knjig, športne aktivnosti b) pasivno – gledanje TV-nanizank, poležavanje	1. a) ukvarjanje s športom in hobiji, ki me sproščajo	1. a) da, je lahko

V shemi 1 sem zastavil tri vprašanja, in sicer: kaj razumeš pod besedno zvezo (aktivno/pasivno) preživljanje prostega časa, dejavnosti, za katere meniš, da sodijo pod besedno zvezo »aktivno« preživljanje prostega časa, in ali je pasivno preživljanje prostega časa lahko tudi aktivno.

Na prvo vprašanje sem dobil podobne odgovore od vseh kategorij anketiranih. In sicer jim aktivno preživljanje prostega časa v večini pomeni predvsem športno aktivnost, čemur sledijo tudi aktivnosti, kot so branje poučnih knjig ali revij. Naprej so sledili bolj nedoločeni odgovori, kot so: ukvarjati se z različnimi hobiji, delati nekaj za dobro voljo in veselje.

V drugem delu odgovora, kako razumejo pasivno preživljanje prostega časa, pa so bili odgovori vseh anketiranih kategorij prav tako zelo identični. In sicer so najpogosteje odgovorili, da je to: gledanje televizije, posedanje pred računalnikom ter poležavanje doma.

Odgovori na vprašanje, za katere dejavnosti meniš, da sodijo pod besedno zvezo aktivno preživljanje prostega časa, so bili v večini znova podobni. In sicer, vse kategorije anketiranih menijo, da so to v glavnem športne dejavnosti. Temu sledijo odgovori, kot so: druženje s prijatelji, ukvarjanje z glasbo, branjem, pomaganje staršem, s stvarmi, ki me sproščajo, ribolov.

Iz prvih dveh vprašanj v shemi je očitno, da mladi vseh kategorij razumejo kot aktivno preživljanje prostega časa največkrat dejavnosti povezane s športom, torej biti fizično aktiven. Čeprav ni zanemarljivo, da nekateri mislijo, da je aktivno preživljanje lahko tudi ukvarjanje z glasbo ali branjem, kar pomeni biti relativno fizično neaktiven.

Po drugi strani pa menijo, da pasivno preživljanje prostega časa pomeni gledanje TV-nanizank, posedanje pred računalnikom ter poležavanje.

Na tretje vprašanje, »ali je pasivno preživljanje prostega časa lahko tudi aktivno«, pa se je večina (trinajst anketiranih) strinjala, da je lahko, le trije so mislili drugače. Od tega dijak in nezaposlen iz mesta ter dijak iz vasi.

Rezultati tretjega vprašanja v nekem smislu demantirajo trditve anketiranih, ki štejejo za pasivno preživljanje prostega časa zgornje odgovore, večina namreč meni, da je pasivno lahko

tudi aktivno. Pa čeprav je le dobra polovica anketiranih argumentirala, in sicer študentka, študent, nezaposlen in nezaposlena iz mesta ter študent in študentka iz vasi, zakaj je lahko pasivno preživljanje prostega časa tudi aktivno. Odgovorili so v smislu, če gledaš, bereš oziroma delaš kaj koristnega zase ali pa če brskaš po internetu za čim poučnim, je to lahko prav tako aktivno preživljanje prostega časa. Iz tega lahko vendarle sklepam, da anketiranci vedo, da jim nekatere dejavnosti, ki niso le športno oziroma fizično orientirane, prav tako pomenijo aktivno preživljanje prostega časa. A morajo biti v svojem smislu koristne in poučne zanje.

Tudi sam menim, da pasivno preživljanje prostega časa lahko v pravem kontekstu pomeni aktivno, čeprav ne v dobesednem pomenu besede. Vsekakor bi se pri tem ozrl na psiho-socialni in duhovni aspekt človeka, kateri poleg fizično-športnih aktivnosti rabi tudi aktivnosti, ki niso nujno fizične. Seveda bi tukaj dodal aktivnost, kot je neformalno učenje, ki je po mojem mnenju izjemnega pomena. Takšni procesi pa se najpogosteje dogajajo prav z gledanjem televizije, brskanjem po internetnih straneh, prebiranjem revij, poslušanjem glasbe, druženjem itd. S tem sem hotel poudariti relativnost pojmovanja dobesednih fraz »aktivno/pasivno« pri preživljanju prostega časa, kajti pri gledanju iz različnih zornih kotov dobivajo te besedne zveze različen pomen.

Iz analize sheme 1 lahko sklepam, da so razmišljanja in ideje vseh kategorij anketiranih, tako tistih iz podeželja kot tistih iz mesta, v veliki večini zelo homogena in identična. Torej lahko zaključim, da so razlike med vaško in mestno mladino na podlagi tega tabelnega vprašalnika majhne.

Shema 2: razumevanje kakovostnega preživljanja prostega časa

MESTO	<u>1. vprašanje:</u> - kaj meniš, kako lahko mladi kakovostno preživljajo svoj prosti čas?	<u>2. vprašanje:</u> - kako preživljaš svoj prosti čas in ali meniš, da ga dobro izkoriščaš?
Dijaki	1. a) s športnimi dejavnostmi in počitkom 2. a) s športnimi dejavnostmi	1. a) s prijatelji in mislim, da ga ne izkoriščam dobro 2. a) s prijatelji, včasih s športom
Dijakinje	1. a) tako, da ga preživljajo samo po svoji volji, brez obveznosti do drugih	1. a) preživljam ga s prijatelji ali fantom oz. tako, da sem sama zase, mislim pa, da ga dobro izkoriščam
Študenti	1. a) naj se čim več ukvarjajo s športom	1. a) športno in mislim, da ga dobro preživljam
Študentke	1. a) ukvarjanje s športom ali glasbo 2. a) ukvarjanje s športom, branje knjig, prijateljevanje	1. a) se družim s prijatelji, kolesarim, poslušam glasbo 2. a) včasih konstruktivno, včasih pa pasivno; gledanje TV
Nezaposleni	1. a) z vključevanjem v mladinske delavnice ali s športno dejavnostjo 2. a) predvsem s športnimi dejavnostmi	1. a) sprehajam se po naravi, mislim, da ga dobro izkoriščam 2. a) se družim s prijatelji, ukvarjam se s športom. Mislim, da ga dobro preživljam
Nezaposlene	1. a) da se ukvarjajo z raznimi hobiji, ki jih veselijo	1. a) kolesarim, se sprehajam, družim

VAS	<u>1. vprašanje:</u> - kaj meniš, kako lahko mladi kakovostno preživljajo svoj prosti čas?	<u>2. vprašanje:</u> - kako preživljaš svoj prosti čas in ali meniš, da ga dobro izkoriščaš?
Dijaki	1. a) tako, da ga čim bolj izkoristijo za zelene aktivnosti	1. a) športno ter da pomagam doma pri opravilih, mislim pa, da ga dobro izkoriščam
Dijakinje	1. a) da se družijo s prijatelji in ukvarjajo s športom	1. a) preživljam ga zelo aktivno, športno, in mislim, da ga dobro izkoristim
Študenti	1. a) z raznimi športnimi hobiji	1. a) športno, branjem, mislim, da ga dobro izkoristim
Študentke	1. a) ukvarjanje s športom, branjem, glasbo	1. a) z branjem, poslušanjem glasbe, ukvarjanjem s športom, kar dobro izkoristim prosti čas
Nezaposleni	1. a) da se ukvarjajo s športom, prostovoljnimi dejavnostmi	1. a) športno, pomagam doma
Nezaposlene	1. a) da se ukvarjajo z športom	1. a) se družim, kolesarim

Iz sheme 2, v kateri sta bili zastavljeni dve vprašanji, in sicer, kaj meniš, kako lahko mladi kakovostno preživljajo svoj prosti čas in kako preživljaš svoj prosti čas in ali meniš, da ga dobro izkoriščaš, sem prišel do naslednjih rezultatov.

Na prvo vprašanje o ideji, kako lahko mladi kakovostno preživljajo svoj prosti čas, so vse kategorije anketiranih z veliko večino znova odgovorile, da so to športne dejavnosti. Temu sledijo odgovori: ukvarjanje z glasbo, branjem, družbenimi dejavnostmi, prijateljevanjem, različnimi hobiji in z želenimi aktivnostmi.

Na drugo vprašanje, kako preživljaš svoj prosti čas in ali misliš, da ga dobro izkoriščaš, so bili odgovori prav tako večinoma usmerjeni v športno aktivnost. Sledili so odgovori: s prijatelji, branjem, poslušanjem glasbe, pomagam doma. Večina anketiranih je zadovoljna in meni, da dobro izkorišča svoj prosti čas.

Strinjam se lahko z ugotovitvijo Giddensa, da je: »telo v pozno modernih družbah, postalo projekt. Ideal je izurjeno in oblikovano telo. Mladi v vse večji meri kultivirajo in stilizirajo svoje telo. Telo in telesne aktivnosti v širšem smislu predstavljajo sredstvo za konstrukcijo identitete. Telo postaja najpomembnejše v samopredstavljanju v vsakdanjem življenju.« (Giddens, 1991; po Ule, Kuhar, 2002: 63)

Tudi sam se strinjam z Giddensom, da se mladi vse bolj množično identificirajo s telesnim izgledom. Kar je predvsem posledica zadnjih nekaj desetletij. Nekje od konca osemdesetih pa skozi devetdeseta se je začel, tako imenovan kult telesa, ki je na koncu devetdesetih zaobsegel zelo široko dimenzijo. Tako, da smo danes priča pravemu razmahu športnih aktivnosti, ki se ponujajo skoraj v vsakem kraju pri nas. Prav tako velja, da je zaznati veliko število ljudi in mladih, ki so športno aktivni. Po mojem mnenju je šport v zadnjih dveh desetletjih postal že potreba in ena od vrednot, ki zaseda pomembno mesto v življenju mladih. Seveda pa so k temu največ doprinesli mediji s predstavljanjem športnih aktivnosti in vplivom le-teh na zdravje in telo.

Tudi v tej shemi je zaznati, da mladi vseh kategorij v večini menijo, da so športne dejavnosti najboljši način za preživljanje prostega časa. To mislijo tako za sebe, kakor tudi za druge.

Seveda so poleg športnih dejavnosti anketiranci podali še druge odgovore, kot so: ukvarjanje z glasbo, branjem, druženjem, pomaganjem doma itd.

Iz rezultatov lahko zaključim, da se mladi anketiranci v Krškem in okolici v prostem času najpogosteje ukvarjajo s športnimi dejavnostmi. Mislim, da je to dobra in koristna navada in govori o tem, da so ti mladi radi aktivni.

Analiza sheme 2 prav tako govori o podobnem razmišljanju vseh kategorij anketirancev in potrjuje, da mladi med 15. in 21. letom, ne glede na statusne kategorije, ki sem jih uporabil, zelo podobno razmišljajo o preživljanju prostega časa. In sicer je večina prepričana, da je najkonstruktivnejši in najkoristnejši način preživljanja prostega časa s športno aktivnostjo.

Shema 3: zbirališča in vključevanje v organizirane dejavnosti mladih v prostem času

MESTO	<u>1. vprašanje:</u> kje se mladi zbirate v prostem času v vašem kraju?	<u>2. vprašanje:</u> ali se v prostem času vključuješ v organizirane dejavnosti, ki jih izvajajo različna društva in organizacije?
Dijaki	1. a) pred šolo, v sosednjem lokalu 2. a) na igrišču	1. a) ne, ker nimam časa 2. a) da, pri »ZPM«
Dijakinje	1. a) na igrišču, pred blokom, v lokalih	1. a) ne, me ne zanimajo
Študenti	1. a) na športnorekreativnih mestih, igrišču	1. a) ne, nimam časa
Študentke	1. a) po lokalih 2. a) v lokalih	1. a) ne 2. a) ne, nimam časa
Nezaposleni	1. a) v lokalih 2. a) v lokalih, na igrišču	1. a) ne, nimam časa 2. a) ne, nimam časa
Nezaposlene	1. a) v lokalih	1. a) ne, me ne zanima

VAS	<u>1. vprašanje:</u> kje se mladi zbirate v prostem času v vašem kraju?	<u>2. vprašanje:</u> ali se v prostem času vključuješ v organizirane dejavnosti, ki jih izvajajo različna društva in organizacije?
Dijaki	1. a) večinoma na igrišču	1. a) da, kolikor zmorem
Dijakinje	1. a) na igrišču, v lokalu	1. a) da, če imam čas
Študenti	1. a) v lokalih	1. a) ne, nimam časa
Študentke	1. a) v lokalih, parkih, na igriščih	1. a) ne, se ne vključujem
Nezaposleni	1. a) v lokalih, na igrišču	1. a) ne, nimam časa
Nezaposlene	1. a) v lokalih	1. a) ne

Iz sheme 3, kjer sem zastavil dve vprašanji, kje se mladi zbirate v prostem času v vašem kraju in ali se v prostem času vključuješ v organizirane dejavnosti, ki jih izvajajo različna društva in organizacije, sem dobil naslednje rezultate.

Na prvo vprašanje, kje se mladi zbirate v vašem kraju, sem dobil dva, bolj ali manj konstantna odgovora. Anketiranci vseh kategorij pravijo, da so to najpogostejše lokali in nato lokalna igrišča.

Iz drugega vprašanja, ali se v prostem času vključuješ v organizirane dejavnosti, ki jih izvajajo različna društva in organizacije, je bila večina odgovorov nikalnih z najpogostejšim argumentom, da nimajo časa. S pritrdilnim odgovorom so odgovorili le dijak in dijakinja iz vaškega okolja in dijak iz mesta.

Iz rezultatov te sheme je jasno, da se mladi najpogosteje zadržujejo in zbirajo v lokalnih gostilnah ali pa na lokalnih športnih igriščih, seveda najverjetneje v letnem času, ko vreme to dopušča. Ta rezultat me ni presenetil, kajti iz lastnih izkušenj vem, da je to fenomen oziroma kar navada v manjših mestih in vaseh na Slovenskem. Ne bi trdil, da je temu tako, ker bi mogoče primanjkovalo kakšnih drugih organizacij ali društev, ki delajo na interesnih dejavnostih za mlade. Mogoče bi to bolj veljalo za vaško okolje, kjer je organizacij, ki se ukvarjajo z dejavnostmi za mlade, najverjetneje občutno manj. A vendarle shema kaže, da se tako mladi s podeželja kot tisti iz mesta odločajo, da se najpogosteje zbirajo v gostinskih lokalih in nato tudi na športnih igriščih. Mislim, da je razlog v tem, da mladi enostavno potrebujejo mesta, kjer ni nikakršnega formalnega pedagoškega nadzora, kjer se lahko spontano izražajo ter urijo svoje osebne kompetence v svetu odraslih. Rekel bi, da je ravno to eden od poglobitvenih razlogov, zakaj mladi izbirajo gostilne in okoliška igrišča, kot mesta za zbiranje.

Sabina Derganc v svoji knjigi »Prosti čas mladih« pravi, da prosti čas ne pomeni samo večje svobode izbire dejavnosti in odnosov, ampak pomeni tudi čas zmanjšanega nadzora nad posameznikom in posameznico. Pri čemer so mladim omogočeni pogoji za preizkušanje različnih življenjskih stilov, za socializacijo z vrstniki ter za raziskovanje lastne in identitete drugih. (Derganc 2004: 37)

Shema 4: vpliv okolja na preživljanje prostega časa

MESTO	<u>1. vprašanje</u> : ali obstaja razlika v preživljanju prostega časa v mestu in na vasi?	<u>2. vprašanje</u> : ali okolje, v katerem živiš, vpliva na kakovost preživljanja tvojega prostega časa?
Dijaki	1. a) da, v mestu se več dogaja 2. a) ne, v mestu hodimo v lokale, na vasi pa imajo vaše zabave	1. a) da 2. a) da
Dijakinje	1. a) da	1. a) ne
Študenti	1. a) da, ker mesto več nudi	1. a) da
Študentke	1. a) da 2. a) da, v mestu je več možnosti	1. a) da 2. a) da
Nezaposleni	1. a) vsekakor, ker se več dogaja 2. a) da, ker je več ljudi, »folka« in več lokalov	1. a) ne 2. a) da
Nezaposlene	1. a) da	1. a) da

VAS	<u>1. vprašanje</u> : ali obstaja razlika v preživljanju prostega časa v mestu in na vasi?	<u>2. vprašanje</u> : ali okolje, v katerem živiš, vpliva na kakovost preživljanja tvojega prostega časa?
Dijaki	1. a) da	1. a) da
Dijakinje	1. a) mislim, da ne	1. a) da
Študenti	1. a) niti ne	1. a) da
Študentke	1. a) da, ker imaš v mestu več mest kamor lahko zahajaš	1. a) da, vsekakor
Nezaposleni	1. a) da, ker se več dogaja, je več lokalov in žurov	1. a) da
Nezaposlene	1. a) da	1. a) ne

Iz sheme 4, kjer sta bili zastavljeni vprašanji, ali obstaja razlika v preživljanju prostega časa v mestu in na vasi in ali okolje, v katerem živiš, vpliva na kakovost preživljanja tvojega prostega časa, sem dobil naslednje rezultate.

Na prvo vprašanje, ali obstaja razlika v preživljanju prostega časa v mestu in na vasi, je večina iz vseh kategorij anketiranih odgovorila pritrdilno, in sicer z argumentom, da mesto nudi več možnosti in da se v mestu več dogaja, da je več krajev, kamor lahko zahajaš, da je več žurov, da je več ljudi in lokalov.

Dijak iz mesta, ki je argumentiral, da razlike ni, kajti zabavati se da tako v mesu kot na vasi, ter dijakinja in študent iz vasi, ki sta odgovorila, da ni razlike v preživljanju prostega časa v mestu in v vasi.

Na drugo vprašanje, ali okolje, v katerem živiš, vpliva na kakovost preživljanja tvojega prostega časa, je le en nezaposlen iz mesta odgovoril nikalno, vsi ostali iz vseh kategorij anketiranih pa pritrdilno.

S temi trditvami se tudi sam strinjam in mislim, da okolje kot sekundarni socializacijski prostor vsekakor vpliva na človekovo zaznavanje in občutenje. Strinjam se, da je živeti v urbanem okolju nekaj drugega, kot živeti v vaškem okolju. Pa čeprav se prav tako strinjam, da je za slovenski prostor značilno, da se ruralno in urbano medsebojno prepletata. Najbrž je poglavitni razlog ta, da smo dežela z majhnim številom prebivalstva. Za razvoj fenomena velikih urbanih naselbin pa je število prebivalstva pač nujen pogoj. Ker pa ni velikih urbanih naselij (milijskih mest), se enostavno ne more zgoditi fenomen urbanega nasproti ruralnemu, temveč je realnost takšna, kot sem že omenil. To je, da je za našo deželo značilen fenomen močne prepletenosti urbanega z ruralnim in seveda tudi obratno. Pa kljub temu obstajajo razlike med življenjem v mestu in na podeželju. S tem želim poudariti, da urbana naselja zaradi svoje strnjivosti nudijo več zanimivosti oziroma so privlačnejša za mlade, kajti v urbanih naseljih je več prebivalstva in s tem tudi več mladine, hkrati pa je tudi več mest in krajev, kamor mladi zahajajo. To pomeni več socializacijskega prostora za mlade in s tem več možnosti, da vsakdo najde nekaj zase. Več manevrskega prostora za socializacijo pa je po mojem mnenju glavni razlog, zakaj večina anketiranih meni, da je razlika pri preživljanju prostega časa v mestu in na podeželju.

Shema 5: vplivi na prosti čas

MESTO	<u>1. vprašanje:</u> kaj pri posamezniku vpliva na to, kako preživlja svoj prosti čas?	<u>2. vprašanje:</u> kako na tvoj prosti čas vplivajo starši; te spodbujajo, finančno podpirajo?	<u>3. vprašanje:</u> kako vlogo ima denar pri preživljanju prostega časa?
Dijaki	1. a) prijatelji 2. a) vzgoja in navade	1. a) me spodbujajo predvsem finančno 2. a) me spodbujajo predvsem finančno	1. a) ne veliko 2. a) kar precejšnjo
Dijakinje	1. a) družba, starši, vzgoja	1. a) me spodbujajo do neke mere, predvsem finančno	1. a) ne veliko
Študenti	1. a) okolje in družba	1. a) ne vplivajo, finančno pa me podpirajo	1. a) vedno večjo vlogo
Študentke	1. a) osebnost, vzgoja, finančna zmogljivost 2. a) vzgoja	1. a) me spodbujajo in finančno podpirajo 2. a) ne vplivajo, finančno pa podpirajo	1. a) ima veliko vlogo 2. a) veliko
Nezaposleni	1. a) prijatelji in družba 2. a) družba, okolje	1. a) ne vplivajo, finančno pa podprejo 2. a) ne vplivajo, finančno me podprejo	1. a) vse večjo 2. a) vse večjo
Nezaposlene	1. a) vzgoja in družba	1. a) me spodbujajo in finančno podpirajo	1. a) veliko

VAS	<u>1. vprašanje:</u> kaj pri posamezniku vpliva na to, kako preživlja svoj prosti čas?	<u>2. vprašanje:</u> kako na tvoj prosti čas vplivajo starši; te spodbujajo, finančno podpirajo?	<u>3. vprašanje:</u> kako vlogo ima denar pri preživljanju prostega časa?
Dijaki	1. a) prijatelji	1. a) me spodbujajo, finančno malo manj	1. a) ne veliko
Dijakinje	1. a) volja do nečesa	1. a) me spodbujajo, tudi finančno	1. a) veliko
Študenti	1. a) navade in vzgoja	1. a) ne vplivajo, finančno pa podpirajo	1. a) vse večjo
Študentke	1. a) vzgoja in družba	1. a) vplivajo delno, finančno pa podpirajo	1. a) veliko
Nezaposleni	1. a) vzgoja, navade, izobrazba	1. a) vplivajo in finančno podpirajo	1. a) vse večjo
Nezaposlene	1. a) navade	1. a) spodbujajo me občasno, finančno pa	1. a) vse večjo

Iz sheme 5, kjer so bila zastavljena tri vprašanja, kaj pri posamezniku vpliva na to, kako preživlja svoj prosti čas, kako na tvoj prosti čas vplivajo starši: te spodbujajo, finančno podpirajo in kako vlogo ima denar pri preživljanju prostega časa, sem dobil naslednje rezultate.

Na prvo vprašanje, kaj pri posamezniku vpliva na to, kako preživlja svoj prosti čas, so se odgovori v večini od vseh kategorij anketiranih glasili, da je to: na prvem mestu vzgoja, potem sledi družba in nadalje navade, prijatelji, okolje ter finančna zmogljivost.

Odgovori drugega vprašanja, kako na tvoj prosti čas vplivajo starši, te spodbujajo in finančno podpirajo, so bili naslednji: vsi anketiranci iz vseh kategorij pravijo, da jih starši finančno podpirajo, le anketiranca iz vaškega okolja, in sicer en dijak in en nezaposlen pravita, da jih starši v prvem primeru malo manj podpirajo, v drugem pa, da ju podpirajo občasno. Na drugi del vprašanja, ali imajo starši vpliv pri preživljanju prostega časa, pa so bili rezultati naslednji: iz mestnega okolja je pet anketiranih odgovorilo pritrdilno, kar pomeni, da imajo starši vpliv na njihovo preživljanje prostega časa, in sicer dijak, dijakinja, študentka in nezaposlena. Štirje anketiranci so odgovorili, da njihovi starši nimajo vpliva na preživljanje prostega časa oziroma si sami določajo svoj prosti čas, to so: študent, študentka in oba brezposelna. Iz vaškega okolja pa so bili rezultati naslednji. Vsi razen enega študenta in študentke pravijo, da njihovi starši vplivajo na njihovo preživljanje prostega časa, in sicer v primeru študenta starši ne vplivajo na njegovo preživljanje prostega časa, pri študentki pa imajo delno vpliv.

Na tretje vprašanje, kako vlogo ima denar pri preživljanju prostega časa, so le trije odgovorili, da ne veliko, in sicer dijak in dijakinja iz mesta ter dijak iz vasi, vsi ostali pa se strinjajo, da ima denar veliko in vse večjo vlogo pri preživljanju prostega časa.

Iz rezultatov te sheme lahko sklepam, da so starši danes predvsem finančno vpleteni v življenje te anketne populacije mladih. Odgovori kažejo na to, da so starši mladim v podporo, ne le kot spodbujevalci za smiselno preživljanje vsakdana, temveč veliko bolj v finančnem smislu. To pomeni, da je interakcija med starši in njihovimi otroci zelo intenzivna in v materialnem smislu zelo dobra oziroma po odgovorih sodeč, boljša kot vsebinska. Da je komunikacija med starši in njihovimi otroci dobra, se da razbrati tudi iz prvega anketnega

vprašanja, kjer so anketiranci zelo pogosto odgovorili, da je dobro preživljanje prostega časa odvisno predvsem od vzgoje. Vsekakor pa so za to predvsem odgovorni starši oziroma mladostnikova družina. Še posebej v moderni slovenski družbi, kjer je šola kot institucija, ki je bila ena od vzgojnih družbenih faktorjev v preteklosti, danes izgubila to vlogo.

Tanja Renner (po Ule, 2002: 98) v Mladini piše: »Starši naj bi se v drugi polovici dvajsetega stoletja prvič začeli posvečati svojim otrokom, ali naj bi jih k temu spodbudili množični mediji, skozi katere so množice začele masovno dobivati informacije.«

S tem se absolutno strinjam, saj so množični mediji (radio, televizija, »danes« internet) spremenili in še vedno spreminjajo poglede in videnja sveta, množic z vsemi svojimi dobrimi in slabimi posledicami. Rekel bi, da so danes mediji eden, če ne kar edini, ustvarjalec realnosti, v kateri živimo.

Tretji odgovor, kjer je večina vseh anketiranih odgovorila, da ima denar vse večji pomen in zelo velik pomen pri preživljanju prostega časa, pa jasno kaže na novo realnost. S tem sem mislil na novo kapitalistično realnost, katere kredo je pač dobiček in nič drugega. Najprej se z marketingom obudi želja množic, v tem primeru mladih, pri čemer se ustvari nov standard vedenjskih življenjskih vzorcev. Potem pa postane produkt nuja v vsakodnevnem življenju. Vsak produkt ima seveda svojo ceno, kar pomeni denar.

Potrošniška družba ni le sposobna človeku v trenutku zadovoljiti vse potrebe, ampak jih pogosto šele proizvede. Povečala se je odvisnost mladih od proizvodov komercializirane kulture. S tem se uvaja mehanizem nenehne primerjave z drugimi, s tistimi, ki imajo več. Sreča porabništva je imeti več, da bi tako več uporabljal in bolje izkoristil. (Derganc 2004: 21)

Shema 6: pomembnost prostega časa

MESTO	<u>1. vprašanje</u> : kako pomemben je zate prosti čas?	<u>2. vprašanje</u> : ali je po tvojem mnenju pomembno biti aktiven v prostem času?
Dijaki	1. a) je zelo pomemben 2. a) je zelo pomemben	1. a) da, mi je zelo pomembno 2. a) da, ker je zdravo
Dijakinje	1. a) da, mi je zelo pomemben	1. a) da, je zelo pomembno
Študenti	1. a) je zelo pomemben	1. a) da
Študentke	1. a) je zelo pomemben 2. a) je pomemben	1. a) da, za zdravje 2. a) da
Nezaposleni	1. a) je pomemben 2. a) je zelo pomemben	1. a) da 2. a) da, za zdravje
Nezaposlene	1. a) je zelo pomemben	1. a) da

VAS	<u>1. vprašanje</u> : kako pomemben je zate prosti čas?	<u>2. vprašanje</u> : ali je po tvojem mnenju pomembno biti aktiven v prostem času?
Dijaki	1. a) da, zelo pomemben	1. a) da, za zdravje
Dijakinje	1. a) zelo pomemben	1. a) vsaj malo, zaradi zdravja
Študenti	1. a) je zelo pomemben	1. a) da, je pomembno
Študentke	1. a) je zelo pomemben	1. a) da, za kondicijo
Nezaposleni	1. a) dokaj pomemben	1. a) vsekakor za zdravje
Nezaposlene	1. a) je zelo pomemben	1. a. vsaj malo zaradi zdravja

Iz sheme 6, kjer sem zastavil dve vprašanji, in sicer, kako pomemben je zate prosti čas in ali je po tvojem mnenju pomembno biti aktiven v prostem času, sem dobil naslednje rezultate.

Na prvo vprašanje, kako pomemben je zate prosti čas, so bili vsi odgovori vseh kategorij anketiranih pritrdilni, in sicer z odgovorom pomembno in zelo pomemben. Iz tega dejstva je razvidno, da mladi cenijo in pojmujejo prosti čas kot zelo pomemben element svojega življenja, kajti to je čas, v katerem se sprostimo, psihično ali fizično odpočijemo ter si nabereemo novih moči za nadaljnje delovanje.

Na drugo vprašanje, ali je po tvojem mnenju pomembno biti aktiven v prostem času, so se odgovori prav tako enoznačno glasili pritrdilno. Z argumentacijo, da je dobro za zdravje in kondicijo. Iz odgovorov se vidi, da so anketiranci pri tem vprašanju, pomembnosti aktivnega preživljanja prostega časa bolj ali manj povezovali s fizično aktivnostjo. Kar ponovno kaže, da anketiranci aktivno preživljanje prostega časa enačijo s športno dejavnostjo oziroma s fizično aktivnostjo.

Iz rezultatov obeh vprašanj je jasno razvidno, da so se vse kategorije izjasnile pritrdilno na zastavljena vprašanja. Jasno je, da so vsi prepričani o pomembnosti prostega časa v svojih življenjih. Tudi sam se zavedam pomembnosti prostega časa v svojem vsakdanu in mislim, da je nepogrešljiv element v življenju vsakega, še posebej pri mladih. Kajti, če posameznik/ca nima dovolj prostega časa, predvsem tistega, ki ni kontroliran, lahko to privede do raznih negativnih posledic ali regresij.

Kot sem že omenil v enem od prejšnjih poglavij, se lahko prosti čas preživlja na različne načine. Lahko navidezno bolj ali manj aktivno. Pomembno je le, da se posameznik ali posameznica v takšnem času lahko izražata povsem sproščeno in po svoje.

»Ena od bistvenih komponent prostega časa je svoboda, svobodno odločanje o svojem času in njegovi izrabi. Prosti čas je namreč čas, ko se človek lahko preda, zunaj poklicnim in zunaj družbenim obveznostim, zaradi oddiha, zabave in razvoja.« (Derganc 2004: 29)

Hočevar (1981) pravi, da bolj, ko je nekdo fizično aktiven, bolj rabi v prostem času mirovanje, spanje, posedanje, seveda zaradi obnovitve fizičnih in psihičnih moč. Ko pa je posameznik bolj psihično aktiven, bolj potrebuje za relaksacijo fizično gibanje. (Hočevar, Mesec, 1981: 38).

Iz tega bi lahko izpeljal vzporednico in hkrati razlago, zakaj so vsi anketiranci odgovorili pritrdilno, da je v prostem času dobro biti aktiven ali vsaj malo aktiven. To govori o tem, da so mladi anketiranci iz te raziskave obremenjeni, predvsem psihično, kar je tudi razumljivo. Gre namreč predvsem za šolsko aktivne posameznike in posameznice. Šola pa je kar velik napor za mlade, predvsem tiste mlade, ki so šele vstopili v obdobje pospešenega odrasčanja.

Shema 7: koristi od aktivnega preživljanja prostega časa

MESTO	<u>1. vprašanje</u> : kaj po tvojem mnenju pridobiš/izgubiš, če aktivno preživljaš svoj prosti čas?	<u>2. vprašanje</u> : kako bi mlade spodbudil, da aktivno preživljajo svoj prosti čas?
Dijaki	1. a) pridobiš: sproščenost, dobro voljo, ne izgubiš pa ničesar 2. a) pridobiš nova znanja	1. a) s športom, glasbo 2. a) organiziral bi športna tekmovanja
Dijakinje	1. a) pridobiš nova znanja, izkušnje, izgubiš pa lahko veliko, če ga preživljaš napačno	1. a) organizirala bi razne dejavnosti (delavnice, športne)
Študenti	1. a) pridobiš kakšnega prijatelja več, izgubiš pa nič	1. a) organiziral bi športne dejavnosti ter mlade osveščal o zdravem načinu preživljanja prostega časa
Študentke	1. a) pridobiš: kondicijo, dobro voljo, nova spoznanja, ne izgubiš ničesar 2. a) pridobiš: sproščenost, dobro voljo	1. a) tako, da bi jim organizirala številne športne in druge aktivnosti 2. a) spodbujala bi jih k športnim aktivnostim
Nezaposleni	1. a) pridobiš veliko, zbistriš si misli in sprostiš psiho 2. a) pridobiš to, da se sprostiš in pridobiš nove ideje	1. a) mislim, da težko 2. a) z raznimi športnimi dejavnostmi
Nezaposlene	1. a) pridobiš: samozavest, voljo do življenja, izkušnje, poznanstva	1. a) z motivacijo do raznih aktivnosti

VAS	1. vprašanje: kaj po tvojem mnenju pridobiš/izgubiš, če aktivno preživljaš svoj prosti čas?	2. vprašanje: kako bi mlade spodbudil, da aktivno preživljajo svoj prosti čas?
Dijaki	1. a) pridobiš čas za samega sebe, ne izgubiš pa ničesar	1. a) ukinil bi televizijo
Dijakinje	1. a) pridobiš: zdravje, kondicijo, nova znanja, izgubiš pa veliko denarja	1. a) organizirala bi več delavnic za mlade in prostorov za zbiranje
Študenti	1. a) pridobiš: zdravje, nove ideje, lahko izgubiš, če ga napačno preživljaš	1. a) organiziral bi športna tekmovanja
Študentke	1. a) pridobiš: na kondiciji, samozavesti	1. a) spodbujal bi jih k športnim dejavnostim
Nezaposleni	1. a) pridobijo: dobro voljo, nove izkušnje	1. a) spodbudil bi jih k raznim športnim in drugim aktivnostim
Nezaposlene	1. a) pridobiš nove izkušnje in znanja za nove ideje	1. a) spodbudila bi jih, da se začnejo ukvarjati z raznimi hobiji, športom

Iz sheme 7, kjer sta bili zastavljeni prav tako dve vprašanji, kaj po tvojem mnenju pridobiš/izgubiš, če aktivno preživljaš svoj prosti čas, in kako bi mlade spodbudil, da aktivno preživljajo svoj prosti čas, sem dobil naslednje rezultate.

Iz prvega anketnega vprašanja, kaj po tvojem mnenju pridobiš/izgubiš, če aktivno preživljaš svoj prosti čas, sem dobil dokaj različne odgovore, ki so se nekako pojavljali pri vseh kategorijah anketirancev in anketirank. Odgovori so se glasili: pridobiš dobro voljo, kondicijo, nova znanja, izkušnje, spoznanja, prijateljstva, sproščenost. Na drugi del vprašanja, kaj bi pa lahko »izgubil« ob aktivnem preživljanju prostega časa, sem le pri dijakinji iz mesta ter študentu iz vasi zasledil odgovor, da veliko, če bi ga preživljal na napačen način.

Na drugo vprašanje, kako bi mlade spodbudil, da aktivno preživljajo svoj prosti čas, so znova prevladovali odgovori usmerjeni v športne aktivnosti. Večina anketiranih iz vseh kategorij se je tudi pri tem vprašanju strinjala, da so športne dejavnosti nekako sinonim in najkonstruktivnejša spodbuda, ki bi jo predlagali mladim pri preživljanju prostega časa.

Pri tem moram omeniti tudi odgovor nezaposlenega iz mesta, ki pa je pesimistično odgovoril, da bi mlade težko motiviral.

Na zgornje odgovore bi sam enako odgovoril, kajti menim, da so ti odgovori tisto smiselno, kar bi lahko bilo aktivno preživljanje prostega časa. Zajemajo prav tiste vidike, za katere tudi sam menim, da so nujni za dobro in kvalitetno življenje. Dejstva, kot so prijateljevanje, sproščanje, vzpostavljanje dobre volje, delanje na kondiciji in posledično pridobivanje novih izkušenj, po mojem mnenju zajemajo vse človekove razsežnosti, tako fizično, psihično, socialno, duhovno kot bivanjsko. To pa je ravno tisto, kar je za optimalen razvoj in vsakodnevni napredek nujno in pomembno za vse. S tem mislim tako na mlade kot na vse ostale generacije ljudi.

Omenil bi tudi dva kritična vidika aktivnega preživljanja prostega časa v napačnem smislu.

Dva odgovora, ki sem ju dobil, sta se glasila, da lahko človek veliko izgubi, če prosti čas napačno preživlja. Zdi se mi zelo pomembno, da so mladi ozaveščeni o pasteh, ki jih postavlja napačna interpretacija aktivnega preživljanja prostega časa. Gre za to, da so mladi danes izpostavljeni predvsem bolj pestrim impulzom, ki se jih da zaslediti v vsakem komercialnem mediju. Ti impulzi pa lahko pri neosveščenih mladcih vzpodbudijo precejšen vtis, ki mlade hitro zapelje v kakšno deviantno aktivnost, ki kasneje rezultira v hudih posledicah.

Predvsem bi izpostavil, da se mladi najpogosteje zbirajo v gostinskih lokalih, kjer je prodaja alkoholnih pijač pač osnovna dejavnost. In če ti dve dejstvi združiš, ni težko zaključiti, da si marsikateri mladostnik/ca popolnoma napačno zamišlja preživljanje prostega časa. Pri čemer moram povedati, da je takšna praksa v Krškem, predvsem pa njeni okolici, kar nezanemarljiva.

Sabina Derganc pravi, da so mladi danes izpostavljeni velikemu številu življenjskih stilov, ki si jih lahko izberejo, in težko je predvideti, kakšno vlogo si bodo izbrali. Ta večja svoboda pa prinaša s seboj tudi večja tveganja in le sami so odgovorni za posledice morebitnih napačnih odločitev. (Derganc 2004: 13)

Ne glede na to ima večina anketiranih pozitivno usmerjene misli pri zamišljanju prostočasnih aktivnosti. Kar nekako znova potrjujejo odgovori na drugo vprašanje, ki ponovno pledirajo na šport kot tisto, kar bi svetovali in predlagali drugim kot prostočasno aktivnost.

5 SKLEP

Raziskava je prikazala zanimive rezultate in razmišljanja mladih o tem, kako razumejo in preživljajo prosti čas. Presenetilo me je, da so mladi anketiranci/ke zelo pozitivno opredeljevali načine, kako preživljajo svoj prosti čas. Prav tako so na nek način dojemali relativnost pojmovanja aktivnega in pasivnega preživljanja prostega časa in tudi pomen samega prostega časa v življenju.

Skratka, mladi v občini Krško porabijo največ prostega časa za rekreacijo oziroma za razne športne dejavnosti. Kar pomeni, da jim šport in rekreacija pomenita skoraj sinonim za prosti čas. Za razliko od omenjenih raziskav, ki sem jih navedel v teoretičnem delu, evropska mladina v letu 2001 (Mion 2002), slovenska raziskava Mladi 98 (Ule 2000: 77) ter Golob in Žunkovič, ki sta leta 1996 opravila raziskavo v dijaškem domu Tezno, je moja raziskava pokazala ravno nasproten rezultat pri preživljanju prostega časa mladih. Namreč raziskave omenjenih avtorjev so pokazale, da se mladi v prostem času veliko več ukvarjajo z gledanjem televizije, poslušanjem glasbe, druženjem, branjem kot pa s športnimi aktivnostmi. Razlage za to bi lahko iskal v različnih razlogih. Morda zaradi drugače konstruiranih merskih instrumentih, populacije, ki je bila predmet raziskave ali pa so se trendi preživljanja prostega časa mladih v zadnjih petih, šestih letih korenito spremenili in so ti danes veliko bolj športno usmerjeni. Seveda pri tej temi se bi dalo vedno polemizirati in analizirati zaradi katerih razlogov neke podobne raziskave dajo različne rezultate.

A neglede na vse menim, da je temu tako predvsem zaradi vse večjih psiho-socialnih pritiskov, skozi katere gredo mladostniki v teh obdobjih svojega življenja. Kajti v raziskavi gre predvsem za šolsko aktivno mladino, ki poleg tega doživlja tudi biološke, psihološke, identitetne in druge oblike sprememb, ki so v adolescenčni dobi pač prisotne pri vsakem človeku. Zato bi rekel, da je v ospredju idej o prostočasnem preživljanju ta fizična potreba najbolj zastopana.

Kot pravi Hočevar (1981: 34) je ena od pglavitnih nalog prostega časa tudi počitek. Vendar pravi, da bolj ko ima delo, ki ga opravljamo fizičen značaj, bolj se izvaja pasivni odmor. Bolj pa ko ima delo psihičen značaj, k temu prištevamo tudi učenje, bolj se izvaja aktivni odmor (rekreacija, gibanje).

Druga Hočevarjeva trditev je prav tista, ki potrjuje že omenjeno dejstvo zakaj so mladi v prostem času predvsem fizično aktivni.

Pri tem velja omeniti tudi druge oblike preživljanja prostega časa, ki so jih omenjali anketiranci/ke: prijateljevanje, branje, poslušanje glasbe. Te oblike so prav tako pomembne za preživljanja prostega časa, ker prinašajo neke druge vsebine v življenje ljudi. Tukaj bi lahko omenil tisto zavedanje, ki ga je večina anketiranih potrdila, in sicer da je lahko pasivno preživljanje prostega časa tudi aktivno. Gre za fenomen neformalne oblike učenja, izmenjav, primerjav in drugih transfernih oblik, ki nas oblikujejo in ustvarjajo naše vrednote ter videnja sebe in drugih skozi njih.

Zanimiva, toda ne presenetljiva, mi je bila kontradiktorna ideja o mestih, kjer se mladi anketiranci/ke najpogosteje zbirajo. Gre namreč za kombinacijo gostinskih lokalov in lokalnih športnih igrišč. Gre za dve mesti, ki sta po mojem mnenju nekako v nasprotju. Pa ne glede na to, so to mesta, kjer se mladi anketiranci/ke najpogosteje zadržujejo in jih dojemajo kot kraj, kjer se počutijo najbolje. Kot sem že v raziskavi omenil, gre tukaj za neke vrste folklorni običaj, ki se prenaša iz generacije v generacijo. Pri tem gre za dva fenomena, in sicer fenomen gostilne in fenomen športnih igrišč. Če bi ta dva fenomena opredelil sociološko, bi lahko rekel, da so igrišča tista mesta, kjer mladi skozi svoja dožemanja tekmujejo izključno med seboj. Gostilne pa so tisti prostor, ki je nekako stičišče mladih z drugimi odraslimi ter hkrati tudi stičišče, kjer mladi nekako iniciacijsko prehajajo v svet odraslih.

Prav tako (Ule 1994: 39) navaja, da mladinska vrstniška kultura mladim omogoča primerjavo in izmenjavo izkušenj, posploševanje kulturnih vzorcev, zlasti vzorcev mladinske potrošnje preživljanja prostega časa. Življenjski svet mladih je poseben socialni prostor, kjer se mladi zadržujejo in na poseben način oblikujejo. Pri tem pa tudi sami ustvarjajo določene oblike preživljanja prostega časa in zabave.

Predvsem bi temu dodal tudi psihološki moment nekontroliranega prostora, ki je nujen za mladostnikovo sproščeno in spontano obnašanje v svojem okolju. Seveda skozi ta proces dobiva povratne informacije, ki so nujne za ustvarjanje bivanjskih vrednot in so pomembne za posameznikov socialni razvoj. To pomeni izgradnjo veščin občevanja z drugimi v širši okolici. Ta nekontrolirani prostor za svobodnejše izražanje pa najverjetneje mladi najdejo

tako v gostilnah, kakor tudi na športnih igriščih. Mogoče bi ta ideja o veliki pomembnosti manj oziroma nekontroliranega prostora potrdila dejstvo, da se anketiranci in anketiranke v veliki večini ne udeležujejo in ne sodelujejo v društvih, ki se ukvarjajo z organiziranimi dejavnostmi za mlade, ker menijo, da takšne organizirane oblike nosijo v svoji vsebini določena pravila delovanja. Ravno to predstavlja tisto zapornico, skozi katero se mladi ne morejo izražati v takšni meri, da zadovoljijo svoje psiho-socialne nagibe, ki so ponavadi mešanica anarhičnega in nejasno definiranega čustvenega spleta. A vendarle bi rekel, da je to del, ki je prisoten pri vseh nas in ne le pri mladih.

6 PREDLOGI

Pri predlogih bi se najbolj uprl na ugotovitev, da so najpogostejši prostori za zbiranje in prebivanje mladih gostinski lokali, če izključim športna igrišča.

Ker po mojem mnenju to ni najboljši kraj za zbiranje mladih, kajti kot vemo, so to mesta, v katerih se da zaslediti predvsem en in to negativni vzorec vedenja. Namreč, gre za prodajo in uporabo alkoholnih pijač, ki vsebujejo psihoaktivno snov – »alkohol«. Le-ta vpliva na miselne procese ljudi. In vsi, ki so vsaj malo osveščeni, vedo, da je alkohol kot snov pogosto prehodna stopnja, ki pelje ljudi v množico negativnih oblik vedenja. Kajti alkohol ima moč, da v človeku zamegli tista etična pravila oziroma občutek za realnost, ki nam omogočajo, da vzpostavljamo normalne odnose z drugimi. In tako pogosto zapelje mlade v razna tvegana početja, ki nemalokrat rezultirajo s hudimi posledicami. Od lastnega biološkega, psihološkega in duhovnega uničevanja z direktno uporabo alkoholnih pijač, do kvarjenja socialnih odnosov z okoljem pa vse do večje odprtosti za eksperimentiranje in uporabo kakšnih drugih omamnih sredstev, tj. »drog«. Nadalje od udeležnosti v prometu pod vplivom alkohola pa do agresivnega vedenja. Še posebej bi poudaril slednja dva razloga, čeprav so tudi ostali nezanemarljivi in še kako prisotni pri nas. Za slednja lahko stoodstotno trdim, da sta najbolj prisotna v naših krajih in sta značilna predvsem za mlade. Namreč, udeležnost v prometu pod vplivom alkohola hkrati z agresivnim vedenjem v prometu, sta najpogostejša vzroka cestnoprometnih nesreč, ki se v velikem številu končajo s hudimi poškodbami in smrtjo. Tudi sam sem imel nekaj prijateljev, ki jih na žalost zaradi omenjenih razlogov ni več med nami. Mislim, da smo statistično po tem parametru v samem evropskem vrhu. To pa je alarmanten podatek, ki bi moral še bolj prebuditi predvsem vse moralne in etične sile na vseh instancah družbenega življenja ter jih usmeriti v boj proti tem pojavom. Kljub temu, da so v zadnjih letih cestnoprometni predpisi vse strožji, ne prinašajo pravih učinkov. Še naprej so številke prometnih nesreč zaradi vožnje pod vplivom alkohola zelo visoke. To dejstvo pa upravičeno postavlja v dvom zdajšnje cestnoprometne predpise in njihovo smotrnost, še posebej kar se tiče kaznovanja. Mislim, da so ti predpisi nasploh zelo neučinkoviti iz preprostega razloga, ker poleg denarnih kazni ne vsebujejo tistega najpomembnejšega, to je vzgoje.

Gre namreč za to, da bi mlade, ki vidijo v gostinskih lokalih svoje mesto za preživljanje prostega časa, poskusil usmerjati na kakšna druga mesta. Na primer v lokalne športne objekte, če je pač letni čas neprimeren za zunanja športna igrišča ali morda v mladinske centre, ki ponujajo mladim široko paleto interesnih dejavnosti in se hkrati tudi sami ukvarjajo z osveščanjem mladih zoper uporabo alkohola in drugih omamnih sredstev. K temu bi lahko dodal tudi številna športna društva in klube (nogometni klub, rokometni klub, plavalni klub ali planinsko društvo itd.), ki delujejo v Krškem in okolici, pa tudi druga interesna društva kot so: Zveza prijateljev mladine ali Društvo Izvir, ki so še posebej usmerjeni k dejavnostim za mlade. Menim, da bi bili projekti, ki bi intenzivneje ponujali in predstavljali mladim različne interesne dejavnosti, ki so na voljo v Krškem in njegovi okolici, zelo pomembni, kajti le-ti bi prinesli veliko več pozitivnega mladim. Nenazadnje pa bi mlade vodili stran od možnosti prihajanja v stik z alkoholom in drugimi slabimi navadami. Za to bi morali predvsem lokalni centri oblasti izraziti vso podporo ter skozi različne medijske in oglasne poti bolj glasno propagirati mladim te možnosti ter jih usmerjati in osveščati o zdravem načinu življenja, na drugi strani pa o škodljivosti uporabljanja alkoholnih pijač ter o posledicah, ki jih lahko povzroči le-ta. Prav tako velja omeniti, da je poleg centrov oblasti zelo pomembno, da so v to vključeni tudi vsi drugi. S tem mislim na vsa društva in posameznike, ki verjamejo v življenje brez uporabe alkohola. Eden od bolj konkretnih predlogov bi lahko bil tudi subvencioniranje športnih dvoran oziroma njihova uporaba za nek simboličen znesek v času, ko se zaradi vremenskih pogojev ne da tako aktivno ukvarjati s športom v naravi; s tem mislim predvsem na zimski čas. To bi bil jasen znak, da se lokalna oblast zavzema za zdrav način življenja svoje mladine. Kajti skozi ponudbo športnih dvoran bi reklamirali to idejo na zelo praktičen način. V Krškem in njeni okolici obstaja dovolj šolskih športnih dvoran, ki bi lahko bile v popoldanskem času na voljo vsem občanom in občankam predvsem pa mladim, pa seveda temu ni tako. Morda se mestne oblasti še ne zavedajo tega potenciala oziroma je premalo predlogov s strani občanov in drugih, predvsem društev, ki se ukvarjajo s problematiko mladih. Po mojem mnenju je takšen predlog popolnoma uresničljiv. Verjamem, da se dosti dela na področju za mlade, a vendarle menim, da bi se v krški občini dalo narediti še kaj, kar bi mladim omogočilo še večjo in boljšo izbiro za kvalitetno preživljanje prostega časa.

7 LITERATURA

Aarcher, S. L., Marcia, J. E. (1993). Identity status in late adolescents: scoring criteria. V J. E. Marcia, A. S. Waterman, D. R. Matteson, S. L. Archer in J. L. Orlofsky (ur.), *Ego Identity* (s. 205–240). New York: Springer-Verlag.

Bitenc, Mateja. Hvalič, Simona. Lokar, Alenka. Ramovš, Jože. Strniša, Špela. 2003. *Zrcalo odraščanja*. Radovljica: Didakta.

Černigoj-Sadar, Nevenka. 1991. *Moški in ženske v prostem času: socialne in psihološke dimenzije načinov preživljanja prostega časa*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Derganc, Sabina. 2004. *Prosti čas mladih*. Ljubljana: Društvo mladinski ceh.

Flere, Sergej. 2000. *Vrste znanstvenih raziskav. Sociološka metodologija*. Maribor: Pedagoška fakulteta Maribor, Založba PeF.

Gillis, John R. 1999. *Mladina in zgodovina*. Šentilj: Aristelj.

Golob, Dušan. Žunkovič, Franc. 1996. Izraba prostega časa dijakov v dijaškem domu Tezno. *Iskanja – vzgoja, prevzgoja* 15: 94–110.

Giddens. Anthony. 1991. *Modernity and Self Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford & California: Standford University Press. Po Ule, Mirjana., in drugi. 2000: *Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Ljubljana: Zbirka Aristelj.

Hendry, L. B., Shucksmith. J., Love. J. G., Glendinning. 1993. *Young people's leasure and lifestyles*. Routledge, London in New York.

Hočevar, F. , Mesec, B. (1981). *Prosti čas*. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.

Horvat, L., Magajna, L. (1987). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Kobal, D. (2000) Temeljni vidiki samopodobe. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Kuhar, Metka. Ule, Mirjana. 2002. Družina kot projekt: družinske orientacije mladih v Sloveniji. Socialna pedagogika, št. 3, str. 309–333.

Lešnik, Rudi. 1982. Prosti čas. Maribor: Obzorja.

Mesec, Blaž. 1998. Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mion, Renato. 2002. Prosti čas mladih. V Sraka, M. (ur.), Kateheza in prosti čas. Ljubljana: Katehetski zavod.

Montemayor, R., Adams, G. A., Gullotta, T. P. (1990). From childhood to adolescence – A transitional period. USA: Sage Publications.

Nastran Ule, M. (1992) Socialna psihologija. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Nestran Ule, Mirjana. 2002. Spremembe odraščanja v sodobnih družbah tveganj. Socialna pedagogika, št. 3., str. 221–237.

Novak, Helena. 1992. O prostem času slovenskih osnovnošolcev – koliko ga imajo in kako ga preživljajo? V Kalčin-Srhoj, L. (ur.): Zbornik: prosti čas mladih. ZPMS, Ljubljana.

Poljšak Škraban, O. (2004). Obdobje adolescence in razvoj identitete. Ljubljana. Pedagoška fakulteta.

Rener, Tanja. 2002. Novi trendi v zasebnih razmerjih. V: Ule, Mirjana. in drugi. Mladina 2000: Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Ljubljana: Zbirka Aristej.

Ule, Mirjana. 1994. Temelji socialne psihologije. Ljubljana: ZPS.

Ule, Mirjana. Miheljak, Vlado. Kovačevič, Milan. 1995. Prihodnost mladine. Ljubljana: Državna založba Slovenije – Ministrstvo za šolstvo in šport – Urad Republike Slovenije za mladino.

Ule, Mirjana. 1996. Mladina devetdesetih – Analiza stanja v Sloveniji. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Ule, Mirjana. Rener, Tanja. Mencin Čeplak, Metka. Tivadar, Blanka 1999. Mladina »98«: Kazalci socialne ranljivosti: raziskovalno poročilo. Ljubljana: fakulteta za družbene vede – Inštitut za družbene vede – Center za socialno psihologijo-študije mladine 1999.

Ule, Mirjana. Rener, Tanja. Mencin Čeplak, Metka. Tivadar, Blanka. 2000. Socialna ranljivost mladih. Ljubljana: Aristej.

Ule, Mirjana. 2000. Sodobne identitete: Vvrtincu diskurzov. Ljubljana: ZPS.

[/www.krsko.si/ teme_demografsko.asp?SklopID=3](http://www.krsko.si/ teme_demografsko.asp?SklopID=3)

8 POVZETEK

Z diplomsko nalogo, kako mladi v občini Krško preživljajo svoj prosti čas, sem hotel spoznati ali vsaj dobiti delni uvid v to, na kakšne načine mladi v tej občini preživljajo svoj prosti čas. Ideja za diplomsko nalogo se mi je porodila že pred časom oziroma že med projektno nalogo, ki se je ravno tako nanašala na mlade in njihov prosti čas v Krškem. V teoretičnem delu sem se dotaknil različnih tem, kot so: vpliv sodobne družbe na mlade, sprememba načina življenja mladih v sodobni postsocialistični družbi, sistem vrednot mladih v devetdesetih, opredelitev prostega časa tako skozi zgodovinski in terminološki kontekst. Temu so sledile teme, kot je kulturni kapital mladih, splošno o razvojnih procesih mladih, pomen prostega časa za mlade, kako preživljajo prosti čas pa do socialnih in ekonomskih dejavnikov, ki vplivajo na preživljanje prostega časa.

Drugi del diplomske naloge je potekal po naslednjih kriterijih in je raziskal naslednje teme. Raziskava je potekala v nekontroliranem okolju, podatke pa sem zbral s pomočjo anketnega vprašalnika. Ciljna populacija ali obravnavani vzorec so bili dijaki/nje, študenti/ke in skupina tistih, ki se ne izobražujejo ter so hkrati tudi brezposelni. Raziskava je bila kvalitativne narave ter je zajemala 16 vprašanj. Anketiranci so bili izbrani po kriteriju, ki je zajemal tretjino dijakov in dijakinj, tretjino študentov in študentk ter tretjino nezaposlenih. Poleg tega sem uporabljal kriterij bivališča anketiranih (ruralno/urbano), spol (fantje/dekle) ter starost anketiranih, ki sva jo z mentorico določila, da naj bo nekje v razponu med 15. in 21. letom starosti. Hkrati sem pri spolnem kriteriju upošteval relativno enako zastopanost v anketi. Dobljene podatke sem obdelal po metodi kvalitativne analize.

Rezultati, ki sem jih dobil v tej anketni raziskavi, so kazali na to, da so mladi v občini Krško predvsem zelo aktivni v svojem prostem času. Namreč, mladi anketiranci in anketiranke se v svojem prostem času najpogosteje ukvarjajo s športnimi dejavnostmi, kar tudi sam mislim, da je izredno dober način za preživljanje prostega časa. Temu so sledile tudi druge oblike dejavnosti, kot so druženje, branje, poslušanje glasbe, ukvarjanje z glasbo itd. Iz raziskave se da prav tako razbrati, da se mladi zavedajo relativnosti termina aktivnega in pasivnega preživljanja prostega. Kar pomeni, da lahko v določenem kontekstu pasivno preživljanje prostega časa pomeni ravno nasprotno oziroma aktivno. Seveda odvisno od samega konteksta. Na primer, menijo, da je gledanje ali brskanje po internetnih straneh lahko prav tako aktivno

preživljanje prostega časa, če gre za kaj poučnega oziroma za nekaj, kar jim da nekaj koristnega.

Kar se tiče vloge denarja pri preživljanju prostega časa, se je večina strinjala, da je njegov pomen vse večji in vse vplivnejši. Najpogostejši kraji zbiranja pa so lokalne gostilne in lokalna športna igrišča, kar me seveda niti ni presenetilo, a vendarle sem mnenja, da prvi izbor ni ravno najboljši za mlade. Kot sem že v predlogih omenil, so lahko gostilne izvor marsikaterega problema. V odnosih s starši oziroma glede njihove vpletenosti v preživljanje prostega časa anketirancev, je v večini primerov prisotna, še posebej v financiranju mladih, saj so vsi anketiranci pritrdili, da jih starši tako ali drugače finančno podpirajo. Iz tega lahko zaključim, da se mladi anketiranci dobro razumejo s svojimi starši ter da si med seboj zaupajo. Poleg tega so imeli vsi anketiranci pozitivno mnenje o ideji o koristnosti aktivnega preživljanja prostega časa, kar pomeni, da ti anketiranci mislijo in živijo predvsem aktivno in to tudi vrednotijo in cenijo.

Iz celotnega sklopa lahko povzamem le to, da mladi iz občine Krško dobro in pozitivno razumejo in preživljajo svoj prosti čas.

9. PRILOGA

Anketni vprašalnik

Spol: M Ž (obkroži)

Starost: () »vpiši v oklepaj«

Status:

- a. Dijak
- b. Študent
- c. Nezaposlen

Kraj bivanja: (mesto, vas) »obkroži«

1. Kaj razumeš pod besedno zvezo »aktivno« oz. »pasivno« preživljanje prostega časa?
2. Kaj je prosti čas – je to aktivnost ali počitek brez dejavnosti?
3. Naštej nekaj dejavnosti, za katere meniš, da najbolj sodijo k besedni zvezi »aktivno preživljanje prostega časa«.
4. Je pasivno lahko tudi aktivno (internet, poučne oddaje, zabavne oddaje (big brother)?
5. Kaj meniš: kako lahko mladi kakovostno preživljajo svoj prosti čas?
6. Kako pomemben je zate prosti čas?
7. Kako preživljaš svoj prosti čas in ali meniš, da ga dobro izkoriščaš?
8. Kje se mladi zbirate v prostem času v vašem kraju?
9. Ali obstajajo razlike v preživljanju prostega časa v vasi in v mestu?
10. Ali se v svojem prostem času vključuješ v organizirane dejavnosti, ki jih izvajajo različne mladinske organizacije in društva v tvoji bližnji okolici? Zakaj da/ne?
11. Kaj pri posamezniku vpliva na to, kako preživlja svoj prosti čas?
12. Kako na tvoj prosti čas vplivajo starši? Te spodbujajo, da aktivno preživljaš svoj prosti čas? Ali te finančno podpirajo pri tem?
13. Kakšno vlogo ima denar pri preživljanju prostega časa?
14. Ali okolje, v katerem živiš, vpliva na kakovost preživljanja tvojega prostega časa?
15. Kaj po tvojem mnenju »pridobiš« (ali pa »izgubiš«), če aktivno preživljaš svoj prosti čas?
16. Ali je po tvojem mnenju pomembno biti aktiven v prostem času in zakaj? Kako bi mlade spodbudil, da aktivno preživljajo svoj prosti čas?

IZJAVA O AVTORSTVU

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani Milenko Antić izjavljam, da sem avtor diplomskega dela z naslovom PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA MLADIH V OBČINI KRŠKO, ki sem ga napisal pod mentorstvom doc. dr. Vesne Leskošek.

Krško, 2007

Milenko Antić